

Վ Ա Հ Ա Ն Թ Ո Ր Ո Վ Ե Ն Ց

ԳԱՐՈՒՆԻՆ ՍԻՐՏԸ

(Ողբերգութիւն)

1921

891.99

Բ-41

18 NOV 2011

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐԸ

1. ԱՇՈՒՂ ՖԱՐԱՆ (Ժողովրդական երգիչ) 35 տարեկան
2. ԶԱՐԻԿ } (Աշուղ Ֆարանի հարերը) 27-30 տարեկան
3. ՍՕՆԻԿ }
4. ՎԱՐԴՕ (Միջնորդ կին, Ֆարանի բարեկամ) 45 տարեկան
5. ՆԱԴՕ (Երիտասարդ սիրահար) 25 տարեկան
6. ԶԱՅՆԻԿ (Փոքրիկ հարսը) 23 տարեկան
7. ՓՕԹԻԿ (Գիւղացի մը, Զայնիկի կեսարը) 50 տարեկան
8. ԵՂՍԻԿ (Փոքրիկ կինը) 46 տարեկան
9. ՄԱԿԱՐ (Փոքրիկ տղան, Զայնիկի ամուսինը) 30 տարեկան
10. ՏԷՐ ՄԱՄԱՐԷ (Գիւղի Աւագ Քահանայ) 55 տարեկան
11. ՊԹՂԻԿ }
12. ՄՆՃՕ } (Գիւղացի երիտասարդներ) 25-28 տարեկան

ՈՒՐԻՇ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ԵՒ ՀԱՐՍՆԵՐՈՐՆԵՐ

~~8833~~

(14270-57)

22.04.2013

31.337

31575-42

14516-58

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԱՇՈՒՂ ՖԱՐՄԱՆ. — Հագուած է սեւ, երկար եւ քեքեւ վերարկու: Մագերը երկար են եւ վեր սանտրուած, կը հասնին մինչեւ ծոծրակ: Ունի սեւ, հրդեհոտ աչքեր: Բարձրահասակ է: Կը խօսի հանդարտ, բայց բուռն: Իր խօսքերուն կու տայ շա՛տ խորունկ նշանակութիւն: Իր փիլիսոփայութիւնը ըմբոստ է, բայց անկա կ'արտայայտէ կշռուած: Իր խօսքերու ամենայն տիպի շեշտին մէջ պէտք է դնել խոր, շատ խոր համոզում: Ինքզինքը հաւնող մարդ է, առանց ծանր եւ անտանելի յաւակնոտութեան եւ սնափառ քօնի: Ունի տաք վերարկերու մեծ խնդրի հանդէպ, որ իրեն կը ներկայանայ, յանախ ժպտուն, իր բարկութիւնն անգամ քաղցր է եւ դիմացինին վրայ վատ տպաւորութիւն չի գործեր: Ունի քաղցր, հնչող ձայն, երգելու չափ երաժշտական: Պէտք է միանգամ ընդմիջտ խուսափիլ արագ արտասանութենէ: Բացարձակապէս Ֆարմանի մէջ չիկայ ճեւղանքութիւն, ունի ազնուական շարժումներ:

ԶԱՐԻԿ. — Կարմրաբուրդ կին է, սեւ աչքեր, քիչ մը գէր եւ միջահասակ: Կը հագուի արեւելեան բոցավառ գոյներ, բաց-կապոյտ չիք մը փաթեւած գրլուխը եւ ծնօտը գոցած կիսովին: Համակերպող է, իր բաղդին հանդէպ քեքեւ մը վշտալիք, կ'ըտի, բայց խուսափուկ է իր մտայնութիւնը: Զափազանց խնամք ունի Ֆարմանի սիրելի ըլլալու: Տարփոտ է, տարփանք պէտք է արտայայտիչ ըլլայ իր արտաքինէն, տղամարդու հետ խօսելու եւ հպելու իր բոլոր շարժումներէն: Իր սիրոյ արտայայտութեան մէջ

անկեղծ, արտաբաց: Կը խօսի սովորականէն աւելի արագ:

ՍՈՆԻԿ.— Աւելի նուրբ — նիւար —, բարձրահասակ է: Ունի խարտեաշ աչքեր, թուխ է, նախանձոտ, բայց վարպետօրէն գիտէ թագցնել: Հագած է, Զարիկի նման, արեւելեան գոյներ, կարմիր չիթ կապած եւ ծնօտը ծածկած աւելի քան Զարիկը: Կը խօսի ծանր եւ դանդաղ, վիրաւորիչ շեշտերով: Սօնիկ տարփանքի աւելի բուռն հով ունի, աւելի խիզախ, աւելի անվախ: Ունի հեգնական թօն:

ՎԱՐԴՕ.— Միջնորդ կնոջ բոլոր նարպիկութիւնները ունի: Կը խօսի արագ: Ամէն բանի մէջ խառնուող բնաւորութիւն: Գլուխը կախ է, բայց իր անհատականութեան պաշտպանութեան համար կը դիմէ ամէն միջոցներու: Ունի տանջուած դիմագծեր: Ամէն բանի մէջ իր անձը պաշտպանելու չափեր ունի: Վարդօն պէտք չէ ներկայացնել բոլորովին հակակրօնի, անիկա շատ անգամ համակրօնի գծեր ունի, ուրիշին օգնելու իր պատրաստակամութիւն, չի բոխիր միայն տնտեսական շահերէ, այլ եւ շահագրգիռ է սիրոյ երջանկութեան համար: Վարդօն կը հագուի գաւառական կնոջ հագուստներ, գոյնզգոյն եւ վառող, միշտ մոխրագոյն շալ մը գլխուն, որ առհասարակ կը ձգէ ուսերուն վրայ: Վախկոտ չէ, բայց պաշտպանուող:

ԶԱՅՆԻԿ.— Տարփանքով սպառազէն աչքեր, արեւելեան անմահ գեղեցկութիւն: Երկար, սեւ, գանգուր եւ հիւսուած մազեր, լիւր կուրծք, աշխոյժ, ժիր, անվախ: Իր բովանդակ արտաքինը կը բուրէ հեշտանք, սէրը բնական է Զայնիկի համար, բնական են եւ իր բոլոր յանդգնութիւնները: Միջահասակ է: Հագուած է վերէն վար կարմիր: Անապարտ է: Զայնիկի մէջ պէտք է դնել լիակա-

տար անկեղծութիւն, միամտութիւն, հիացման արտայայտութիւններ: Զայնը կ'երգէ, իր տարիքէն շատ աւելի մանկունակ շեշտեր եւ արտայայտութիւններ ունի:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԷ.— Համոզուած եկեղեցական է, թունդ աւանդամոլ, ուժեղ եւ զայրոյթով լեցուն նոր կարգերուն դէմ: Տէր Մամարէն անկեղծօրէն կը սիրէ Ֆարանը, իսկ Ֆարան կը ցուցնէ բաւականին խոր յարգանք քահանայի հանդէպ:

Մնացեալները գիւղական սովորական մարդիկ են:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

1.

Տեսարան : կը ներկայացնէ պարտէզ մը խարքեր-
դի ծովք լճի ափին : Լինը քնշօրէն կը ծփայ : Կա-
պոյտ երկինք, որ երթալով կը շառագունի, ծառեր,
ծաղիկներ, նոր բացուած սուս վարդեր : Ամէն կողմ
խորունկ գգալի է գարունը, սօսափիւն, տերեւներու
մեղմ շրշիւն : Հեռուներէն լսելի կ'ըլլան ճիչեր :
Ժպիտ եւ սաւառնում ամբողջ տեսարանը :

2.

Վարագոյրը բացուած ատեն՝ Աշուղ Ֆարան նըս-
տած է ծաղկած ճշեմիի մը տակ, կոքնած բունին
տոբշակի վրայ, քէմանը կողքին, աղջեւը դրուած է
գինին, աղանդերներ, կարմիր խառչի մէջէն գինին
կը հոսեցնէ հողէ բաժակին մէջ : Անհոգ եւ խաղաղ
է անկա ինչպէս գեղեցիկ բան մը երագող մանուկ :
Դէմքը ժպտուն է, ուրախ եւ խորունկ մարդու բոլոր
դիմագծերով :

ՖԱՐԱՆ. — Զարի՛կ, Զարի՛կ :

3.

ԶԱՐԻԿ. — (Կը մտնէ) Ուշացայ, մեռնիմ քու
ձայնիդ :

ՖԱՐԱՆ. — Ինչո՞ւ ուշացար :

ԶԱՐԻԿ. — Դուռը կեցած Շողերին կ'սպասէի :
Երէկ ըսաւ պիտի գայ ինձ տեսնայ :

ՖԱՐԱՆ.— Կեսուրէն չի՞ վախճար:

ԶԱՐԻԿ.— (Մեղմ) Ի՞նչ գիտեմ:

ՖԱՐԱՆ.— (Բաժակը բարձր բռնած՝ կը յառի անոր կարօտագին) Եկո՛ւր, եկո՛ւր, նստէ՛ կողքես, ծնկանս քով, թո՛ղ դարունը քու մէջովդ անցնի իմ երակներուս:

ԶԱՐԻԿ.— (Կը նստի կողքին) Սօնիկը ուշացաւ:

ՖԱՐԱՆ.— Ինչքան կ'ուզէ ուշանայ, իմս է նա...

Դուռն իմս ես, նա իմս է, բոլորը իմս են, ես բոլորինն եմ: (Լռութիւն) Սիրելը արեւի պէս բան է, հողիս, անիկա բոլորին համար է, բոլորն իրենն են: (Լռութիւն) Քակէ՛ գլխուդ քօղը, ծակող աչքեր չիկան հոս: (Ինքն իր ձեռքով կը քակէ չիթը, կ' նետէ մէկ կողմ, մագերս սեւ փունջերը կը քափին Զարիկի երկու ծունկերէն վար: Պչրանք, նազանք, լեղմագին ժպիտ):

ԶԱՐԻԿ.— Ես քու արեւիդ մատաղ, (կը փաթ-բուի վզին):

ՖԱՐԱՆ.— Դուռն իմ արեւի՛ն մատաղ, ես քու ոտքերու չիո՛չիին, մագերսուդ հատին մատաղ, (կը համբուրէ երկար, լռութիւն):

ԶԱՐԻԿ (կը լեցնէ բաժակը, ումպ մը կ'ըմպէ եւ միեւնոյն բաժակը կը մօտեցնէ Ֆարանի շրթներուն):

ՖԱՐԱՆ.— Զարի՛կ, դուռն դարնա՛ն ժպիտ, Աստուած ալ չէր ծերանար եթէ եար ունենար, եթէ սիրէր մէկին տեղ երկուքը, նա ալ պիտի չուզէր որ դերեղման լինէր, եարերը դային, հողն համբուրէին, մագերսին արցունքով թրջէին:

ԶԱՐԻԿ.— (Լռութենէ մը յետոյ) Ես գիտեմ, դուռն Սօնիկը ինձմէ չատ կը սիրես, նա որ տուն կուգայ՝ քու աչքերդ ուրի՛շ կը դառնան, ուրի՛շ:

ՖԱՐԱՆ.— Եարը եարէն անուշ է, սիրողը մէկ է, սիրողները հազար են, ես բոլորը կը սիրեմ:

ԶԱՐԻԿ.— Մէկը հազար արժէ, հազարը մէկ չարժէ:

ՖԱՐԱՆ.— Սօնիկը կ'երթայ, Սօնիկը կ'ուզեմ, դուռն կ'երթաս՝ քեզ կ'ուզեմ, դուք որ երթաք ես միւսը կ'ուզեմ: Սիրտ է, Զարի՛կ, մի նեղանար, (կը շոյէ Զարիկին) սիրտը ծով է, ծովն ալ այս ցամաքներէն աւելի ընդարձակ է:

ԶԱՐԻԿ.— (կը տրամի):

ՖԱՐԱՆ.— Մի՛ տրամիր, հողիս, այս սիրտը թող տրամի իր չոր, անջրդի մնացած պարտէզներուն համար: Երկու եար ունիմ, երկու պարտէզս է կանաչ, վա՛խ իմ սրտին, վա՛յ իմ սրտին, հազար պարտէզ ունի չոր մնացած:

ԶԱՐԻԿ.— Ես մի պարտէզ ունիմ քեզմով է կանաչ (կը փաթ-բուի Ֆարանին):

ՖԱՐԱՆ.— Լեցո՛ւր բաժակը, Զարի՛կ, մատնեղ կաթեցո՛ւր մէջը, քու կարմիրը, քու արեւնը ես կ'ուզեմ: Աշխարհքի մէջ, սուտ է, ո՛չ լաւութիւնը կը մնայ, ո՛չ վատութիւնը, միայն այս ծովը կը մնայ, ուրիշ աշուղներ կուգան, ուրիշ եարեր կը սիրեն, այս հովն ու ծովը միայն կը մնան անոնց համար:

ԶԱՐԻԿ.— Դուռն որ պիտի անցնիս, Ֆարանը որ ալ խաղ չպիտի ըսէ, այս ծո՛ւն ալ թո՛ղ ցամքի, այս ծաղիկներն ալ թո՛ղ չորնան:

ՖԱՐԱՆ.— Ձէ, Զարի՛կ, չէ, Ֆարանին սիրտը ուրիշ աշուղ կը ժողանդէ, աշխարհ կուգայ, կը նստի այս ափին՝ այդ սրտով խաղեր կ'ըսէ, պակաս մնա-

ցած գինին կը խմէ, հարի կուրծքին կը փարի, այս սրտին պակաս կարօտը կը լեցնէ:

ԶԱՐԻԿ.— Ես քու բերանիդ մեռնիմ, բերանէդ թափած նոսն հատիկներուն մեռնիմ:

ՖԱՐԱՆ.— Զարիկ, այսօր մի հատ ալ դուն խմէ՛, մարդ չունիս, որ բարկանայ, ողորմած հոգի հայրդ լաւ քաշող էր, կեսուր չունիս որ վայդ տայ, փա՛ռք Աստուծոյ, դրացիէդ առ ու ամօթ չունիս (կը լեցնէ բաժակը):

ԶԱՐԻԿ.— Դուն որ իմ կողքիս ես՝ վախն ու ամօթը ինչո՛ւս են պէտք, գինի չէ որ՝ թոյն տաս կը խմեմ: (Կ'առնէ բաժակը) Եարին տուածը Աստուած է զլացեր: Մա՛րդ, իմ մարդս օր մը օրանց չի նստաւ քովս՝ չիտակ խօսք մը չի զրուցեց: Թո՛ղ տար՝ լեզի ու սեւ տար, ատո՛ր ալ կարօտը մնացի: (Կը պարպէ բաժակը):

ՖԱՐԱՆ.— (Զարիկի խմելէն յետոյ՝ երկու ձեռքերով կը բռնէ անոր գլուխը, կը նայի աչքերուն մէջ հիացումով) Զարիկ, դուն մէկ հատիկ չես, բայց դուն տարբեր ես, միւսը տնրբեր է, իմ սրտին մէջ ամէն մէկուդ համար մէկ մէկ անկիւն կայ (կը համբուրէ) լուսաւոր ըլլայ քու մօրկանդ գերեզմանը, որ քեզ ծնաւ, այն ինչ լաւ օր էր, որ մարդդ աչքերը դոցեց: (Կը մտնէ Սօնիկ) Որ ես մեռնիմ, կ'երթամ, կը պատմեմ որ դուն օր ու արեւ տեսար: Գեղեցիկն համար արեւ չի պակսիր, դուն քաղցր ես, միւսը անուշ է, երկուքդ մէկ քաղցր ու անուշ էք: Աչուդ կայ մէկ լար ունի, աչուդ կայ երեք լար ունի, ես մեղմու՞թ եմ որ իմ սրտիս մէջ շատ տեղ կայ, (կը համբուրէ երկար մինչ Սօնիկ մէկ քանի քայլ հեռու կանգնած է եւ կը նայի խորապէս մտայնած այդ գեղումէն):

ՍՕՆԻԿ.— Ֆարա՛ն, Ֆարա՛ն, այդ սիրտդ դժոխք կը դառնայ, Ֆարա՛ն, հերիք է, պլպուլին ու վարդին տեղը՝ որդեր կը բնակին, հերի՛ք է:

ԶԱՐԻԿ.— Նորէն նախանձեցար, ի՛նչ է, ինձի հետ նստեր քէֆ կը քաշէ:

ՍՕՆԻԿ.— Միամիտ կնիկ, հազարին հետ քէֆ կը քաշէ, ես հազարին չեմ կրնար նախանձիլ:

ՖԱՐԱՆ.— Եկո՛ւր, նստէ՛ Զարիկի կողքին, դուք պէտք է երկուքդ շատ սիրէք զիրար, մէկ սրտի մէջ բնակող, մէկ բերնէ կշտացողները զիրար չեն աւեր, աշխարհքէն ձեզ ուրիշ բաժին չիկայ, ձեզի ինկածը միայն այս սիրտն է (կը զարնէ սրտին):

ՍՕՆԻԿ.— (Կուգայ, կը նստի Ֆարանի մատնան շած տեղը, Սօնիկ Զարիկին կը նայի քնամական արտայայտութիւնով: Զարիկը կարեւորութիւն չ'ընծայեր):

ՖԱՐԱՆ.— Իրարու սիրտ մի՛ կոտրէք, ձեր տաք բոյնը մի՛ աւերէք, եկէ՛ք ես ձեզ պաշեմ, դուք ալ իրար պաշէք, մէկ մէկ հատ ալ կը խմենք, այն ատեն արեւը մերն է: (Կը համբուրէ երկուքին) Իրար պաշէ՛ք, իրար պաշէ՛ք, տեսնեմ, ես կը լեցնեմ ձեր բաժակները (գինի կը լեցնէ):

ՍՕՆԻԿ ԵՒ ԶԱՐԻԿ.— (Դժկամակեղծով բայց Ֆարանի սիրտը չկոտրելու համար, Զարիկ առելի համակիր, իրար կը համբուրեն, ջերմութիւն չիկայ այդ համբոյրին մէջ):

ՖԱՐԱՆ.— Առէ՛ք այս բաժակները: Ես եմ լեցուցեր, խմեցէ՛ք մինչեւ յատակը: Հէ՛՛յ, հէ՛՛յ, այս հարուստ, առատ աշխարհէն դուք երկուքդ էք միայն ինձ բաժին ինկեր, խմեցէ՛ք, խմեցէ՛ք:

ԶԱՐԻԿ.— Քու ձեռքէդ թոյն ալ կը խմեմ, ա-
րեւի՞դ... (կը խմէ):

ՍՕՆԻԿ.— Ես թոյն չեմ խմեր, բայց ֆարանին
տուած զինին կը խմեմ, աչքերո՛ւդ մաշաղ, ֆա-
րա՛ն, (կը խմէ, կը տիրէ պահ մը լուսփնին):

ՖԱՐԱՆ.— (Սքալիելով իր մտքերէն) Ես շատ
փողք էի, Երբ հայրս մեռաւ: Հաղիւ կը մտաբերեմ
իր պատկերը, բայց լաւ կը յիշեմ՝ մեծ աղմուկ էր,
քահանան չէր ուզեր թաղել, բոլորը մեղք կը հա-
մարէին, որ հայրս եկեղեցական կարգով թաղուէր,
Երեք օր խեղճ հօրս դիակը մեր բակին մէջ մնաց,
հոտաւ: Հաւերը դադաղին վրայ ծրտեցին, վերջը
վերջը հօրս ոխերիմ թշնամիները եկան, հանեցին
դիակը դադաղէն եւ նետեցին ծովը, լաւ որ մայրս
մեռած էր, մեծ քոյրս հեռու երկիր հարս էր դացեր,
խեղճ հօրաքոյրս լացաւ, լացաւ եւ երեք օրէն կաթ-
ուած ըրաւ ու մեռաւ: Օ՛Փ, օ՛Փ, մարդիկ անիրաւ
են, բայց աշխարհը գեղեցիկ է: Դուք շատ ճահիլ
էք, չէք գիտեր այս պատմութիւնը, դիւղն ամբողջ
հիմա ամօթէն չի խօսիր, բայց վաղը իմ դիակն ալ
բակը կը թողուն եւ երանի թէ ծովը նետեն:

ԶԱՐԻԿ.— Փարա՛ն, ինչո՞ւ քահանան դայրացեր
էր հօրդ դէմ, ի՞նչ էր ըրեր հայրդ:

ՖԱՐԱՆ.— Ոչինչ: Սօնի՛կ, ինձ գինի մը լե-
ցուր: Ոչինչ չէր ըրեր, խաղ էր կանչեր, քէման էր
նուագեր, կնիկ էր սիրեր, սիրե՛ր, սիրե՛ր ու սիրե՛ր:

ՍՕՆԻԿ.— (Բաժակը լեցուցած) Խմէ՛ ու սիրէ՛,
մեր լէշերն ալ քեզի հետ ծովը կը նետեն:

ՖԱՐԱՆ.— (Կ'առնէ բաժակը) Մենք իրար կը
գտնենք, չէ՞, Սօնիկ, (կը համբուրէ) հա՛, քեզ ալ
համբուրեմ, ես քեզ չի մոռցայ, միայն Սօնիկը լաւ
խօսք ըսաւ, պէտք էր համբուրէի (կը համբուրէ

Զարիկը): Ամէն ատեն Ե՞ս ձեզ պիտի պաշեմ, որ
ձեր սիրտը կ'ուզէ, եկէ՛ք, հէ՛:

ԶԱՐԻԿ.— Հա՞ա (կը գրկէ ֆարանը, կ'փաթ-
քուի վզով եւ կը համբուրէ երկար):

ՍՕՆԻԿ.— (Նախանձով կը նայի, յետոյ կը կեղ-
ծէ) Փա՛րան, հոգեւդ մեռնիմ, Փա՛րան, մէկ առ
քէմանդ, մեզ երգ մը տուր սրտէդ (Կ'առնէ ֆէմանը,
որ դրուած է ֆարանի կողքին, հանդիսաւոր կերպով
ալեկը կը ֆսէ շրթունքներուն եւ կուտայ ֆարանին):

ՖԱՐԱՆ.— Լաւ յիշեցուցիր, Սօնի՛կ, այսօր
լաւ օր է, երգն ալ կարծես պատրաստ է շրթունք-
ներուն վրայ: Զարի՛կ, եկո՛ւր, քու շրթունքներուդ
ալ քսեմ այս աղեղը, թո՛ղ կրկին եւ կրկին քաղցրա-
նայ: (Զարիկը կը մօտեցնէ իր շրթունքները ֆարա-
նին գինով կրքի արտայայտութեամբ, ֆարանը ա-
ղեղ կը փաշէ անոր շրթունքներուն վրայ) Օ՛Փ, օ՛Փ,
դուք ինձ համար, իմ երգը ձեզ համար, այս աչ-
խարհքն ալ բոլորի՛ս, բոլորի՛ս համար: (Կը սկսի
խարհքն ալ բոլորի՛ս, բոլորի՛ս համար: (Կը սկսի
նուագել ծնկանը վրայ ստած ֆէմանը, խորապէս
արեւելեան եղանակ մը, կը տեսնենք հինգ բաշէ: Նուա-
գը լրանալէն յետոյ՝ ֆէմանը կը դնէ մէկ կողմ, խո-
րատուգուած լուսփնին, կ'արտասանէ յանպատրաս-
տից):

Ծաղիկ տո՛ւր, ֆե՛զ երգ տամ,

Պաչիկ տո՛ւր, ֆե՛զ դող տամ,

Ատուծոյ ծնկան վրայ

Սիրելու երդում տամ:

ԶԱՐԻԿ.— Ա՛խ, ինչքա՛ն կ'ուզէի, որ ծնկանդ
վրայ մեռնէի, դո՛ւն իմ աչքերս դոցէի՛ր:

ՖԱՐԱՆ.— Զէ՛, Զարի՛կ, չէ՛, ծնկանս վրայ մի՛

մեռնիր, ծնկանս վրայ ա'պրիր դուն, ես աչքդ չեմ
բոցեր, ես քու սիրտդ կը բանամ, Ջարի'կ, քու
սիրտդ կը բանամ: (Կը բռնէ պարապ բաժակը):

Լեցո'ւր գինին, սիրտդ լեցո'ւր
Բաժակին մէջ այս սրբազան
Եա'ր, հոգուդ մէջ ինձ տե'ղ մը տուր,
Եա'ր, հոգուդ մէջ ինձ լա'ր մը տուր:
ՍՕՆԻԿ ԵՒ ԶԱՐԻԿ.— (Միասին կ'անապարեմ
լեցնել բաժակը):

ՖԱՐԱՆ.— Եթէ աշխարհիս մէջ մեղք մը կայ,
այս բաժակն է, այս բաժակէն ալ քաղցր բան չիկայ,
(Կը պարպէ բաժակը): Ես չի վերջացուցի իմ պատ-
մութիւնը: Եկան, հօրս գիակը հանեցին դուրս,
չարչարեցին եւ նետեցին ծովը ինչպէս սատկած
չան դիակը:

ՍՕՆԻԿ.— Մի' յիշեր այդ բաները:

ՖԱՐԱՆ.— Պէտք է յիշել, պէտք է միշտ յիշել,
աշխարհի ամօթն է սա, Սօնիկ: Իմ դիակին հանգըս-
տարանն ալ ծովն է, ես գիտեմ, վերջը, վերջը ես ալ
իմ հօր նման կը դառնամ աղմուկի առարկայ:

ԶԱՐԻԿ.— Ֆարա'ն, այս քէմանը հօրմէդ ե'ս
ժառանգեր:

ՖԱՐԱՆ.— Չէ, Ջարի'կ, հօրմէս ժառանգածս
սիրտս է:

(Կը մտնէ Վարդօ, շալը քաշած, յօնքերը սեւ
ներկած, մակաստին վրայ ունի ոսկէշարք):

5.

ՎԱՐԴՕ.— Ֆարա'ն, նորէն կարմիրը առջեւդ է,
հօրդ որ չբաշէիր՝ վրաս կը կորսուէր:

ՍՕՆԻԿ ԵՒ ԶԱՐԻԿ.— (Կը ժողվառուին եւ մէկ

կողմ կը քաշուին խոնարհելով եւ երեսնուն քաղ
քաշելով մինչեւ փթերմուն ծայրը:)

ՖԱՐԱՆ.— Ո'ւր տեղաց, ո'ւր, այսօր հայրս
յիշեցի, իր փառաւոր թաղումը յիշեցի (Կը հեգնէ)
Վարդօ', եկո'ւր, նստէ' բաժակ մըն ալ դո'ւն բերնիդ
դիր, շատ մեղք գործած կը լինիս: (Կը լեցնէ բա-
ժակը):

ՎԱՐԴՕ.— Ինչո'ւ մեղք գործեմ, իմ ըրած բա-
րիքները Աւետարանին անկիւնն ալ չէ գրուեր: Մե'ղք
եմ ըրեր, որ տունը մնացած աղջիկներուն արեւի պէս
տղայ եմ գտեր, մե'ղք եմ ըրեր, որ մարդը կորսնցու-
ցած ճահիլ հարսներ ուրախացուցեր եմ: Էս հարս-
նուկներս ի'նչպէս են, քէֆօ'վ են: (Դառնալով Սօ-
նիկին եւ Զարիկին) Սիրուն հարսնուկներս, ինչո'ւ
քաշուեցաք այդպէս մէկ կողմ, եկէ'ք քովս, ձեռք
համբուրել ալ չիկայ, ի'նչ է, կ'երեսայ աշուղս ձեզ
շատ կ'ուրախացնէ, հա', (դառնալով Ֆարանի) Եթէ
շատ կը չարչարես, Ֆարա'ն, հը, ըսէ', տեսնեմ:

ՖԱՐԱՆ.— Չէ', չէ', շատ չեմ չարչարեր, քեզմէ
կը քաշուին, Վարդօ', եկէ'ք, նստեցէ'ք:

ՍՕՆԻԿ ԵՒ ԶԱՐԻԿ.— (Իրարու կը մային, միա-
սին կը մօտեման եւ կը համբուրեն Վարդոյի ձեռքե-
րը, Վարդօն փոխադարձ կ' համբուրէ անոնց աչքերը
եւ կը քաշէ, կը մտնեցնէ իր քով):

ՎԱՐԴՕ.— Քովդ գործով եմ եկեր, չպիտի մեր-
ժեմ, այնպէս եմ եկեր, որ խօսքս գետինը չպիտի
իյնայ:

ՖԱՐԱՆ.— Եթէ այնպէս բան է, որ պէտք է մեր-
ժուի՝ դուն գիտես իմ բնաւորութիւնը, կը մերժեմ,
իսկ եթէ կարելի է՝ խօսքդ գետին չիյնար:

ՎԱՐԴՕ.— Այսօր Օհանի տղուն պսակն է, հարս-

նեւորները դիտմամբ ասկից պիտի անցնին եւ քեզ ալ հետեւնին պիտի տանին, չպիտի մերժես:

ՖԱՐԱՆ.— Ես Յանը կը յարդեմ, եթէ ան չունը մէջը չէ, կ'երթամ:

ՎԱՐԴՕ.— Շունը հիւանդ է, Ֆարան, թո՛ղ որ եթէ չունն ալ...

ՖԱՐԱՆ.— Ձէ՛, չեմ ուզեր, արիւնս չեմ ուզեր պղտորել, նա իմ մեռնելուս կ'սպասէ, որ դեակս բղբո՛ւն:

ՎԱՐԴՕ.— Մի՛ երեւակայեր, Ֆարան, հոգուդ մատաղ:

ՖԱՐԱՆ.— Ձեմ երեւայեր, Վարդո՛, իմ անունս կոտորուելուն համար չեմ մտածեր, բայց շանը ըրածները մինչեւ սիրտս դպեր են, կը հասկնամ:

ՎԱՐԴՕ.— Կը հասկնամ, կը հասկնամ, հանդարտի՛ր, հարսնեւորները, հա՛, հիմա ո՛ւր է ո՛ւր չէ կը հասնին: Ֆարան, (կամաց մը ակամջին տակ, հարսներուն նայելէ յետոյ, աչքերը բոցավառած) Ֆարան, սիրուն հարսներ շատ կան, բաղդդ մի՛ քարեր, չես խենդեցեր:

ՖԱՐԱՆ.— Լեցո՛ւր, գինի մը լեցուր, (Սօնիկն ու Ջարիկը կ'երկնամ լեցնելու) Վարդո՛, դո՛ւն լեցուր, քեզ կ'ըսեմ:

ՎԱՐԴՕ.— (Կը լեցնէ բաժակը) Ես լեցուցի:

(Հետուէն կը լսուին նուագի եւ քացազանչութեան ձայներ, որ հետզհետէ կը մօտենան): Հարսնեւորները կը մօտենան: Ֆարան, քէֆդ տեղը, ճակատդ բարձր: (Սօնիկն ու Ջարիկը կը փորձեն հաւաքել, բայց Ֆարանը չթողուր):

ՖԱՐԱՆ.— Թողուցէ՛ք ինչպէս որ կայ, պարտէ՛ք իմս, ժամանակը իմս, եարերը իմս՝ ուրիշներ

որու ի՞նչ դործը, թողուցէ՛ք: Ջարի՛կ, բաժակը լեցո՛ւր:

ՎԱՐԴՕ.— (Կ'երթայ քնի մայր ծայրը ուրկէ հարսնեւորը ներս պիտի մտնէ եւ անհամբեր շարժումներով կ'սպասէ դիմաւորելու):

ՋԱՐԻԿ.— (Կը լեցնէ բաժակը) Մենք տանը կը մնանք, Ֆարան:

ՖԱՐԱՆ.— Դուք տանը կեցէ՛ք, չքնէ՛ք մինչեւ վերադառնամ:

ՎԱՐԴՕ.— Հէ՛յ, հէ՛յ, փեսան չինար, հարսը չինար, հէ՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ...

6.

(Հարսնեւորը կը մտնէ ներս, աղաղակներով, կանչելով, արեւելեան նուագածուներ, հարսը ֆօղի մէջ, փեսան կողքին, փեսայ-մանուկներ, երկու հոգի հարսի եւ փեսայի առջեւ կը ցատկեն, կը պարեն, մեծ բազմութիւն, կիներ, երեխաներ, հագուած արեւելեան զոյգզոյն տարագներով, կը խուժեն, կը լեցուին պարտէզը, նուագածութիւն քիչ յետոյ կը դադրի, կը տիրէ լուր-իւն):

Ա. ՀԱՐՍՆԵՒՈՐ.— Բարե՛ւ աշուղ Ֆարանին:

Բ. ՀԱՐՍՆԵՒՈՐ.— Բարե՛ւ աշուղ Ֆարանի ձայնին ու քէմանին:

ՖԱՐԱՆ.— Բարե՛ւ հարսին ու փեսային, բարե՛ւ հարսնեւորին: Լա՛ւ օր է, լա՛ւ բան է հարսնիքը:

ՓԵՍԱՅԻ ՀՕՐԵԴԲԱՅՐԸ.— Աւելի լա՛ւ երբ Ֆարանը մեզի հետ է:

Ա. ՀԱՐՍՆԵՒՈՐ.— Դինի լեցուցէ՛ք աշուղ Ֆարանի համար, դինի լեցուցէ՛ք:

ՖԱՐԱՆ.— Ձէ՛, դուք իմ պարտէզն էք, իմ գի-

նին պիտի խմէք: Վարդօ՛, Սօնի՛կ, Զարի՛կ, Հիւրասիրեցէ՛ք:

(Վարդօ, Սօնիկ, Զարիկ կ'սկսին հիւրասիրել հարսներները, նուագաժուռները նորէն կ'սկսի, պարեր, կերուխում: Փարանի աչիքն կը գարնէ նոր հարս մը, Զայնիկը: Փարան աչքը չի հեռացներ հարսէն, կը նայի անոր, նոյնիսկ հարսներներուն զգալի դարձնելու չափ: Փարան կը մօտեցայ Վարդոյին եւ ականջին բաներ մը կը փսփսայ եւ աչիքն պոչովը դարձեալ կը նայի հարսին ու կ'ակնարկէ զայն: Հարաբ ինքն ալ յափշտակուեր է Փարանով, կարծես երկար ատեն ուզեր տեսնել եւ արդէն պատեհութիւնը հասեր է):

ՎԱՐԴՕ.— *Խօսքս հարսին ու փեսին է: Արեւին տակ երկու բան կայ, մէկը գինին է (գինիի բաժակը բռներ է իր ձեռքին մէջ եւ վեր բարձրացուցած) միւսն ալ ճահիլ մարդոց հարսնիքի օրն է. մնացածը ափսոսանք է: Ահա հարսնիքի օրը, գինին ալ ձեռքիս՝ ձեր կենացը կը խմեմ, ապրիք, չատ ապրիք: (Կ' խմեն):*

ՖԱՐԱՆ.— (Կը լեցնէ ուրիշ բաժակ մը, բոլորը կը յառին անոր) Ապրին, չա՛տ ապրին, միայն ճահիլ ապրին, որ վաղը միւս օր պիտի ծերանան, աւելի լաւ է չը սկսին:

Բ. ՀԱՐՍՆԵՒՈՐ.— *Բնական բան է, մարդ ենք, մահկանացու ենք, մաղերնիս պիտի ձերմկի, Աչուդ Ֆարան, մաղերը պիտի ձերմկին:*

ՖԱՐԱՆ.— *Թո՛ղ մաղերը ձերմկին, Թո՛ղ մարդուն քամակը գետին դայ, հազայ ու տնքայ, բայց ճահիլ մնայ (կ'արտասանէ յանպատրաստից)*

Զիւն է քափեր մագիս վրայ՝
Անպի բուլայ հոգոս վրայ,
Սիրտըս, սիրտըս կը դողայ
Հստիկ հարսի կրծքին վրայ:

Ամէն բան կը հիննայ, ամէն բան աղբ կը դառնայ, որ սիրտը ուզէ՝ շուշանի պէս թարմ կը մնայ: Խմեցէ՛ք, խմեցէ՛ք հարսին ու փեսին կենացը (բաժակները կը լեցունին, նուագաժուռները կը վերսկսի, պար եւ կերուխում):

ՎԱՐԴՕ.— (Կը մօտեցայ Փարանին, կը փսփսայ ականջին) Սիրուն հարսը տեսա՞ր, սիրտիդ ուզածն է, տեսա՞ր:

ՖԱՐԱՆ.— *Տեսայ: Ես հարսնիքին հետ կ'երթամ: Դուն կեցի՛ր այստեղ հարսերուն քով, քիչ մը խրատէ՛, Սօնիկը երբեմն կը զայլաւնայ: Իմ արտին համար սիրուն չի պակսիր, հասկցո՛ւր, հասկցո՛ւր իրենց:*

ՎԱՐԴՕ.— *Ես կը կենամ, դուն դնա, հարսներուն ալ դասը կուտամ, մի վախնար, անկիւնները մնալու չեն:*

ՖԱՐԱՆ.— *Խիստ մի՛ խօսիր, այնպէ՛ս...*

ՎԱՐԴՕ.— *Գիտե՛մ, գիտե՛մ, ես գիտեմ ո՛ւր տեղաց պիտի սկսիմ, դ՛ր պիտի վերջացնեմ:*

Ա. ՀԱՐՍՆԵՒՈՐ.— *Մենք եկած ենք Աչուդ Ֆարանը մեզի հետ տանելու՝ մեր հարսանիքը բաղդաւոր դարձնելու համար: Աչուդ Ֆարան, հրամեցէ՛ք մեզի հետ, քէմանդ ալ քու կուշտիդ:*

ՖԱՐԱՆ.— *Որ չկանչուէի ալ՝ կուշտայի, Օհանը իմ լաւ բարեկամն է, ես խաղ պիտի ըսեմ իր զաւակի հարսնիքին:*

ՓԵՍԱՅԻ ՀՕՐԵԴԱՅԻՐ.— *Փարան, մեր ամ-*

բողջ տունն ու տեղը քեզի ու քէմանիդ մատաղ, երթա՛նք:

ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ. — Երթա՛նք, երթա՛նք, (կանչեր, երկու պարողները կ'սկսին հարսին եւ փեսային առաջովը պարել եւ ցատկել, նուագածուքիւն աւելի եռանդուն):

ՖԱՐԱՆ. — (Կը մօտեցայ ծառին եւ կը վերցնէ իր քէմանը, կը դնէ կարմիր մետաքսէ ծրարին մէջ):

ՎԱՐԴՈ. — (Փարանին գտակը կը բերէ եւ կը դնէ գլխին, մազերը իր ձեռքովը կը յարդարէ, յօնքերը կը շտկէ, քիս կ'ուրբէ եւ ակնցիւն տակ բաներ մը կը փափայ եւ նամբու կը դնէ, մինչ հարսներու ներս կ'ետր պարտէզի ցանկապատէն դուրս ելած է):

ՖԱՐԱՆ. — (Դառնալով Զարիկի եւ Սօնիկին) Վարդօն ձեզ մօտ կը մնայ: (Կը խառնուի մնացողներուն):

7.

ՎԱՐԴՈ. — (Կը վերադառնայ դէպի Փարանին նախկին նստած տեղը) Եկէ՛ք, սիրուն հարսներս, եկէ՛ք, պակաս մնացածն ալ մենք թամամենք: (Սօնիկ եւ Զարիկ չեն անապարեք գալ, խնդր են): Ինչո՞ւ տխրեցաք, ի՞նչ կայ որ, աչուդ մարդ է, աշխարհքին մարդն է, հարսնիքն ու խաղը որ չըլլան՝ երկու օրէն կը մեռնի: Աչուդութիւնը ուրիշ բան է, դուք տակաւին նոր պիտի վարժուիք ու հասկնաք: Եկէ՛ք, ձե՛զ կ'ըսեմ, եկէ՛ք նստեցէ՛ք քովս:

ՍՕՆԻԿ ԵՒ ԶԱՐԻԿ. — (Կամաց կամաց կուգան եւ վարդայի երկու կողմերը կը ծալուին ու կը նստին):

ՎԱՐԴՈ. — Ես ձեզի հետ շատ անկեղծ պիտի խօսիմ: Ես ձեզ համար տեսակ մը մայր եղեր եմ, ի՞նչ, անպատճառ կա՞թ պիտի տայի որ մայր ըլլայի: Ը-

սէ՛, Սօնիկ, Փարանին քով որ չգայիր, ի՞նչ պիտի ընէիր, տա՞գրդ քեզ պիտի պահէր, հողը զլլեիդ, մինչեւ հիմա մէկ քանի անգամ ծեծեր ու դուրս էր ըրեր: Դուն ըսէ՛, Զարիկ, հայր չունէիր, մայր չունէիր, կեսար չունէիր, կեսուրդ գետինը փակած մնացած, ինքզինքը չի կրնար կերակրել, ի՞նչ պիտի ընէիր, ծուռ նստինք, չիտակ խօսինք: Փա՛ռք Աստուծոյ, տուն տեղ բարիքը լեցուն, մի՛ շորերուդ նայեցէ՛ք, մի՛ երեսներուդ կարմիրին նայեցէ՛ք, տուն տեղ, պաղ ու պաղջայ, քէֆն ալ իր կարգին, ձեզ սիրողը աչուդ, սրտով չէն, ճահիլ, պոյով պուսաթով, սիրուն յառողջ, մէկ Զարիկ կ'ըսէ, մէկ Սօնիկ կ'ըսէ, Զարիկ մ'ու Սօնիկ մ'ալ բերնէն կը կաթէ: Դուք կը կարծէք թէ ես ձեզ այստեղ բերելէ յետոյ՝ չե՞մ հարցուցած: Երկինքը վկայ է, ամէն աչուդը տեսնելուս ձեր մասին եմ հարցուցեր, հըլա աչուդն ալ բարկացաւ, կ'ըսէ, «մէկ ինձ հարցուր», ես ալ ըսի որ, չէ՛, անոնց վիճակին լաւն ու վատը դատաւորներն ես պատասխան պիտի տամ: Փարանը ձեզմէ շատ դո՛հ է: Ի հարկէ, ես գիտեմ, մէկ մէկ իրարու գէ՛մ կը զայրանաք, կնիկ էք, մէկ բերնի կը նայիք, իրարու կը նախանձիք, բնական է, բայց պէտք է Փարանին նայիք ու Աստուծոյ փառք տաք:

(Սօնիկ եւ Զարիկ իրարու երես կը նային):

ԶԱՐԻԿ. — Փարանը մեր ձեռքէն քեզի գանգաւ տե՞ր է:

ՎԱՐԴՈ. — Զէ, Աստուած վկայ է, չէ, ը՛հր՛, այս հացը վկայ (հացի կտորը կ'առնէ եւ կը տանէ նակտին): Այս բաները ես ինձմէ կ'ըսեմ: Է՛յ, ես շատ փորձուած կնիկ եմ, իմ գլխէս բան չէ մնացեր՝ անցեր է: Դուք ա՞յսպէս գիտէք ինձ, իմ տեսածը ոչ ոք չէ տեսեր: Տասը տարի է մարդս կորսնցուցեր

եմ, աշխարհքը գլխովս է դարձեր, ճակատս գետնին չէ եկեր: Դուք ի՞նչ էք ուր, տահա նոր բացուած ծաղիկ էք: Ապրեցէ՛ք եւ տեսէ՛ք թէ աշխարհի մէջ ի՞նչ կայ, ի՞նչ չիկայ:

(Լոուիսին):

Սօսեցէ՛ք, ինչո՞ւ էք լուր, քիչ մըն ալ դուք ըսէք:

ԶԱՐԻԿ.— Մենք ի՞նչ ըսենք: Մենք շատ գոհ ենք Ֆարանէն, (կը նայի չորս կողմը եւ կը լռէ):

ՎԱՐԴՈ.— Սօսէ՛, ինձ ամէն բան ըսէ՛, մի՛ վախնար, ես Ֆարանին բան չեմ ըսեր:

ԶԱՐԻԿ.— (Կը լռէ դարձեալ եւ աչքերը կը խոնարհէ գետին):

ՍՕՆԻԿ.— Միայն աչքերը դուրսն են, ինչո՞ւ կը վախնաս ըսելու, Վարդօն մեր մայրն է:

ՎԱՐԴՈ.— Ե՛յ, աչուդ է, հարսնո՛ւկս, աչուդ մարդ է. ապա ի՞նչ էր ուր կ'ըսէի՝ ճահիլ էք, նոր բացուած ծաղիկներ էք: Ա՛յ աղջիկ, որ կ'ըսես թէ աչքերը դուրսն են, ինչ է ըրածը, մէկ ինձ ըսէ՛ք, բացատրեցէ՛ք:

ՍՕՆԻԿ.— Ես չեմ գիտեր թէ Զարիկը ինչպէս կ'զգայ, բայց ես կ'զգամ, որ ինձ համբուրած առեւնը՝ մէկ ուրիշին կը համբուրէ, կարծես մէկ ուրիշն է գրկեր: (Լոուիսին, կարծես կը գոջայ խօսքը բաճակովն համար):

ԶԱՐԻԿ.— Ինձի մի՛ յիշեցներ, (արցունքոտ աչքերով) Ֆարանը մեզ մինչեւ ետքը կը պահէ՞:

ՎԱՐԴՈ.— Ինչ խենդ խենդ կը խօսիս, ձեզմէ լա՛ւր պիտի դռնէր: Աչուդ, աչուդ, բայց ձեզմէ ալ լաւը, սիրունը, ճահիլը չիկայ: Ես կը կարգադրեմ, մի՛ վախնաք: Մտիկ ըրէ՛ք, ես ձեզ բան ըսեմ, քիչ մըն ալ դուք ձեզ սուղի պէտք է ծախէք, ես ձեզի

սովորեցնեմ: (Պարտէզի ցանկապատէն կը յայտնուի Նադօն, տխուր եւ դժգունած: Վարդօն ձայնը կը կտրէ):

8.

ՆԱԴՈ.— (Կը մտնէ ներս):

ՎԱՐԴՈ.— Նադօ՛, եկո՛ւր, ես քու ցաւդ գիտեմ:

Ա՛յ տղայ, ես եմ քու ցաւիդ դարման տանողը, ուրիշ ոչ ոք:

ՆԱԴՈ.— (Տխուր) Աչուդը հոս չէ՞:

ՎԱՐԴՈ.— Ձէ, գնաց հարսնիք, Օհանի տղուն պսակն է: Քո՛ւ պսակը ալ պիտի վայելենք:

ՆԱԴՈ.— Ի՛մ պսակը... Ի՛մ պսակը արիւն է, ի՛մ պսակը սովորական պսակ չի լինիր: Ինչքա՛ն կ'ուզէի տեսնել Աչուդը: Միտոս կը մարի, Վարդօ:

ՎԱՐԴՈ.— Յանցանքը քուկը է. ինչո՞ւ չես դար ինձ մօտ, դարտիման կնիկ եմ, թերեւս կարենամ բան մ'ընել, դործդ տեսնել. այդպէս մարդիկ ինձ շատ են պատահեր: Աղջիկը ի՞նչ կ'ըսէ, աղջկան խօսքը նայէ՛ դուն:

ՆԱԴՈ.— Աղջիկը ինձ ալ չեն ցուցունք, կ'ըսեն որ զրկեր են ուրիշ գիւղ:

ՎԱՐԴՈ.— Սուտ են, երէկ իրիկուն տեսայ տանիքը:

ՆԱԴՈ.— Հա՞...

ՎԱՐԴՈ.— Մտիկ ըրէ՛, դուն ինձ իրաւունք տուր քու կողմէդ աղջիկը տեսնեմ:

ՆԱԴՈ.— Ինչ որ կ'ուզես ընեմ, տես աղջիկը:

ՎԱՐԴՈ.— Ինչ որ որոշեմ, ինչպէս որ խրատեմ, այնպէս ալ պիտի շարժիք երկուքդ ալ: Կեանքի խնդիր է, սրտի հետ խաղալ չըլլար, իմ նամուսս ալ գետինը չպիտի անցնի: (Լոուիսին): Նադօ՛, դործդ

տեսնելէս յետոյ ինձ կը մոռնաս: Ճահիլ մարդիկը այդպէս են: Գնա՛, եկո՛ւր, ամէն բան կարգադրէ՛, աղջիկը տո՛ւր աղուն ծոցը՝ տղան ալ երկրորդ օրը ա՛լ քեզ չի ճանչնար: Նաղօ, դո՛ւն ալ այդպէս:

ՆԱԴՕ.— Ձէ՛, Վարդօ՛, չէ՛, ես քեզ չեմ մոռնար, վառք Աստուծոյ տուն տեղ ունիմ, ժառանգ ունիմ, աղքատ չեմ, աչնան իմ աւրտէն քու տունդ ալ կը լեցուի:

ՎԱՐԴՕ.— Կը հաւատամ, Նաղօ՛, դուն ուրիշներուն պէս չես ըներ: Ես հէնց այս իրկուն կը տեսնեմ աղջիկը, միւս օրը քուկդ է, ալ ի՞նչ կ'ուզես:

ՆԱԴՕ.— (Խելայեղ բացականչութեամբ) Վարդօ՛...

ՎԱՐԴՕ.— Աղջիկ, գինի մը լեցուր Նաղոյին:

ԶԱՐԻԿ.— (Գինին կը լեցնէ եւ կուտայ Նաղոյին):

ՍՕՆԻԿ.— (Աչքերը տնկեր, կը նայի դէպի հարսնետրին դուրս ելած ցանկապատ):

ՆԱԴՕ.— Է՛յ, աշուղը իր բոլոր մուրազին հասաւ: Կենացդ, Վարդօ: (Կը խմէ):

ՎԱՐԴՕ.— Դուն ալ քու մուրազիդ կը հասնիս, մի՛ վախնար: Գործը որ իմ ձեռքս ինկաւ՝ ա՛լ չ'աղատիր: (Կ'սկսի շալը գլխուն վրայ տեղադրել): Ես երթամ տունս: Նաղօ, դուն ինձ գիշերը աղբիւրը սպասէ՛, ես քեզ լուր կը բերեմ: Հիմա ալ դուն դէպի վեր դնա՛, ինձ հետ մի՛ քալեր:

ՆԱԴՕ.— Ես քեզ ճամբու կը դնեմ եւ կը հեռանամ: Վարդօ՛, հոգո՛ւդ մատաղ: (Կ'սկսին քալել դէպի դուրս ցանկապատէն: Սօնիկ եւ Զարիկ կը հետեւին մինչեւ ցանկապատը):

ՎԱՐԴՕ.— Կտրիճ եղի՛ր, կտրիճ: Ես կնիկ եմ, կը վախնամ, քե՞զ ինչ կայ: Կեցէ՛ք բարով, հարս-

նե՛ր, ըսածիս պէս, բաղդաւոր էք՝ հասկցէք: Բաղդերնիդ չի քարէք: (Կը համբուրէ ամէն մէկին ճակատէն եւ Նաղոյի հետ միասին դուրս կ'ելլէ: Բեմի հետեւէն) Գիշերը, Նաղօ՛, չուշանաս:

9.

(Սօնիկ եւ Զարիկ կը մնան մինակ, աւելի կը տխրին, Սօնիկը կ'երթայ, քակտը կուտայ ծաղկած նշենիի ծառի բունին, Զարիկը կը քաշուի մէկ կողմ եւ մտայլ կը դիտէ հեռուն՝ մինչ վարագոյրը դանդաղօրէն կ'իջնէ):

(Վարագոյր)

1.

Աշուղ Ֆարանի սենեակ, խորքը երկու լուսամուտներով, որոնք կը նային պարտեզը: Հեռուն կ'երեւի ծովը: Թախտեր դրուած են, բարձրով: Պատերէն կախուած են արեւելեան գորգեր: Սենեակը կը ներկայացնէ արեւելեան մաշակ: Ունի աջ եւ ձախ կողմերը մէկ մէկ դուռ: Առաւօտ է, առատ լոյս:

ՍՕՆԻԿ.— (Վարագոյրը բացուած ատեն յարարումներ կ'ընէ սենեակին մէջ: Կը մտնէ Ֆարան):

2.

ՖԱՐԱՆ.— Սօնիկ, Վարդօն ուշացաւ:

ՍՕՆԻԿ.— (Կը լռէ, բայց կը յառի Ֆարանին):

ՖԱՐԱՆ.— Զարեկը ո՞ւր է:

ՍՕՆԻԿ.— Զուրի գնաց, Ֆարա՛ն:

ՖԱՐԱՆ.— (Զղայիմ շարժումներ կ'ընէ, կը պտտի սենեակին մէջ՝ ետ ու առաջ) Ոչ ոք չեկա՞ւ այս առաւօտ ինձ հարցնելու, Սօնիկ:

ՍՕՆԻԿ.— Ոչ ոք չեկաւ, Ֆարա՛ն: Զարեկը ըսաւ որ Տէր Մամբրէն ըսած է երէկ իրիկուն, որ քու մօտդ պիտի գայ, բան պիտի ըսէ:

ՖԱՐԱՆ.— Անոր ըսած բաները ես չատ եմ լսեր, առաջին անգամ չէ, որ պիտի ըսէ: Ամբողջ գիւղը

կրակ կտրի՝ ես իմ սիրածէս ետ չեմ դառնար: Սօնիկ, դուն ինձ գիտես:

ՍՕՆԻԿ.— (Որ մինչեւ այդ ատեն մօտեցեր էր Ֆարանին, կը բռնէ ձեռքերը) Ֆարա՛ն, ես քեզ մօտադ, ի՞նչ է պատահեր, ի՞նչ կայ, դուն ինձ կը սիրես, ըսէ՛:

ՖԱՐԱՆ.— Գաղտնիքի բան չիկայ, Սօնիկ, ամէն օրուան խօսքը, ամէն օրուան լրբութիւնը: Կ'ըսեն որ ես պոռնիկներ կը պահեմ, կ'ուզեն որ ես երկուքդ ալ դուրս հանեմ տունէս: (Լռութիւն) Սօնիկ, (մէկ ձեռքով կը բռնէ ծնօտը եւ գլուխը կը նայի աչքերուն մէջ, Սօնիկը քետերով կը գրկէ անոր վիզը) Սօնիկ, դուն քաղցր ես, դուն սուրբ ես, սրկաններն են, որ քեզ ու Զարեկը պոռնիկ կը կոչեն: Ես ձեզ եկեղեցիին հետ չեմ փոխեր:

ՍՕՆԻԿ.— Ֆարա՛ն, ես ատոնց ականջ չեմ կախեր, բայց, բայց, Օհանի տղուն պսակէն ասդին քու հոգիդ ուրիշ տեղ է:

ՖԱՐԱՆ.— Իմ հոգի՛ն... ուրիշ տեղ է:

ՍՕՆԻԿ.— Այդ ուրիշ տեղը ո՞ւր է, Ֆարա՛ն:

ՖԱՐԱՆ.— Հարսնիքին մէջ, Սօնիկ, հարսնիքին մէջ, ա՛լ ետ չիգար:

ՍՕՆԻԿ.— Հարսնիքին, բայց որո՞ւ սրտին մէջ, Ֆարա՛ն, չիտախն ըսէ, ինծի ըսէ՛:

ՖԱՐԱՆ.— (Կը համբուրէ Սօնիկի շրթունքները եւ բերանը բերնին դէմ բռնած) Եղսիկի հարսը, Սօնիկ, իմ հոգին Եղսիկի հարսի սրտին ու աչքերուն մէջ մնաց:

ՍՕՆԻԿ.— Զայնիկի սրտին մէջ, հա՞...

ՖԱՐԱՆ.— Այո՛, այո՛, Զայնիկի սրտին մէջ:

ՍՕՆԻԿ.— (Յանկարծակի եւ հեկեկագին կարտասուէ) Վա՛խ, վա՛խ:

ՖԱՐԱՆ.— Վախը ե՛ս պէտք է ըսեմ, Սօնիկ: Վա՛խ իմ սրտին, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չի ծերանար: Այս սրտով իմ չուրջս դիակնե՞ր պիտի թաղեմ, ի՞նչ է: Ինչո՞ւ չի ծերանար այս անբախտ սիրտը:

ՍՕՆԻԿ.— Քու սիրտդ անբախտ է, Ֆարա՛ն, (արցունքներու մէջ) մեր գլուխն է ամբախտ, մեր ճակատագիրն է սեւ:

ՖԱՐԱՆ.— Իմ ամբողջ կեանքն է անբախտ, այս սիրտը զարհուրելի է: (Լռութիւն) Վարդօն ուշացաւ:

ՍՕՆԻԿ.— Ի՞նչ պիտի ընես Վարդօն:

ՖԱՐԱՆ.— Նա ինձ խաղաղութիւն պիտի բերէ, նա ինձ վարդ պիտի բերէ:

ՍՕՆԻԿ.— Վարդօն քեզ ցաւ կարող է բերել, Ֆարա՛ն, այդպէս մի՛ կարծեր...

(Կը մտնէ Զարիկ):

3.

ՖԱՐԱՆ.— Զարի՛կ, Վարդօն տեսա՞ր աղբիւրի գլուխը:

ԶԱՐԻԿ.— (Տխուր է եւ աշխարհ) Վարդօն չտեսայ, Ֆարա՛ն, բայց ուրիշ բան լսեցի, սարսափելի բան լսեցի:

ՖԱՐԱՆ.— Սարսափելի՞: Ըսէ՛ տեսնեմ, ի՞նչ է այդ սարսափելի բանը:

ԶԱՐԻԿ.— Ամբողջ գիւղը մեղի դէմ գրգռուեր է: Ո՛հ, կը վախնամ, կը վախնամ քեզ սպաննեն:

ՖԱՐԱՆ.— Մի՛ վախնար, Զարի՛կ, ինձ ոչ ոք չի սպաններ: Այդ խօսքերը ես չատ եմ լսեր: Վարդօն չտեսա՞ր:

ԶԱՐԻԿ.— Ո՛չ:

(Լռութիւն):

ՖԱՐԱՆ.— Տէր Մամբրէն դուն ե՞րբ տեսար:

ԶԱՐԻԿ.— Երէկ իրիկուն:

ՖԱՐԱՆ.— Ի՞նչ ըսաւ:

ԶԱՐԻԿ.— Դուռը կ'աւելի, մօտեցաւ ինձ եւ քեզ հարցուց, ըսի որ տունը չէ: Հարցուց թէ ե՞րբ կու դայ, ըսի որ չեմ դիտեր: Շատ տխուր էր, ինձ բարկաճոտ նայեցաւ եւ ըսաւ, «Դո՛ւք էք մեղաւորները, դո՛ւք, քար դայթակցութեան, իժե՛ր, իժե՛ր»: (Աչքերը կը քրջուին):

ՍՕՆԻԿ.— (Ընդոտ) Իժերը իրենք են:

4.

ՎԱՐԴՈ.— (Կը մտնէ արագ փայլերով, գլխուն շալը կը ձգէ ուսերուն վրայ եւ կը խօսի արագ) Ֆարա՛ն, բարե՛ւ, ի՞նչպէս ես:

ՖԱՐԱՆ.— Քեզ կ'սպաս...

ՎԱՐԴՈ.— Շատ եմ յոգնեւ, Սօնի՛կ, ինձի ջուր մը տուր (կը նստի: Սօնիկը կ'ելլէ դուրս ջուրը բերելու, Վարդօն ձեռքով ու աչքով նշան կ'ընէ Զարիկին դուրս ելլելու: Զարիկը գլխիկոր կը հեռանայ) Ֆարա՛ն, ժպտէ՛, այս գիշեր Զայնիկը կը հանդիպի քեզ:

ՖԱՐԱՆ.— (Որ փովը կանգնած է անձկութեամբ լսելով Վարդոյի խօսքերը, կը գրկէ գուլիւ):

ՎԱՐԴՈ.— Միայն քիչ մը վտանգաւոր է: Ֆարա՛ն, աչքդ չեւայ, հարսնուկս խենդեցեր է, կ'ըսէ, աշուղի համար կեանքս կուտամ:

ՖԱՐԱՆ.— Ես ի՛մ կեանքս կուտամ, Վարդօ: Բայց ինչո՞ւ ըսիր որ քիչ մը վտանգաւոր է: Վարդօ՛, ես վտանգի մասին չեմ մտածեր:

ՎԱՐԴՈ.— Չէ, Ֆարա՛ն, շատ ~~Վտանգաւոր~~ է, (կը մտնէ Սօնիկ հողէ կարմիր բաժակով ջուրը ձեռքին) Օ՛Ֆ, այնպէս եմ յողներ, այնպէս եմ յողներ: Չե՞ս գիտեր, Նաղոյի գործին համար էի դացեր, այդ ալ գլուխ բերի: Նաղօն չտեսայ, որ ըսէի, (կ'առնէ ջուրը, կը խմէ եւ յետ կուտայ, Սօնիկը շատ դանդաղ փայլերով կը մեկնի, ականջը ետեւը քողած, բան մը հասկնալու համար, աչքերը կը ցուցնեն բարկութիւն: Վարդօն ձեռքով նշան կ'ընէ Ֆարանին չիտի միմիայն Սօնիկի հետամալը:) Վտանգաւոր է, գիշերը պիտի երթաս կտուրի պատի տակ, մարդուն ծոցէն պիտի ելլայ դայ ցուրդը քեզ տեսնելու: Ֆարա՛ն, դուրպան քեզի, անհամբեր չըլլաս, կը պատահի որ մարդը քնած չէ, համբերէ՛, յետոյ ո՛չ չուտ քան կէս գիշերը, նայէ՛ փողոցը մարդ չըլլայ, ճայն չըլլայ: (Ձարիկը կը մտնէ ներս, բան մը կը փնտռէ, չի գտներ եւ միամիտ կ'ելլէ դուրս, մինչ Վարդօ եւ Ֆարան կը պահեն յամառ լուսնին):

ՖԱՐԱՆ.— Գիշերը դուն հոս կեցիր: Հարսները գիտեն ամէն բան, խօսէ՛ հետերնին, բան մը կ'ըսէ՛:

ՎԱՐԴՈ.— Անոնք իմ ձեռքս են, մի՛ վախնար:

ՖԱՐԱՆ.— Ապտամբուրթենէ չեմ վախնար, Վարդօ, միայն հանդիստ մնան: (Կը մտնէ գիւղի աւագ ֆահանսան Տէր Մամբրէ):

5.

ՎԱՐԴՈ.— (Իբր քէ չի տեսներ Տէր Մամբրէն) Աշո՛ւղ, այդ արտը այս տարի ես քողեմ, փա՛ռք Աստուծոյ տունդ տեղդ լեցուն, ի՞նչ պիտի ընես, դալ տարի ես փոխարէնը կը վճարեմ:

ՖԱՐԱՆ.— Քաղէ՛, այս տարի այ դուն քաղէ՛: Հրամայեցէ՛ք, Տէ՛ր Հայր:

Տէ՛ր ՄԱՄԲՐԷ.— Ողջոյն, Տէ՛րը հետերնիդ:

ՎԱՐԴՈ.— (Կը փորձէ ծղկուիլ դէպի դուրս, բայց)

Տէ՛ր ՄԱՄԲՐԷ.— Մի՛ փախչիր, մեղքի՛ արմատ, եկո՛ւր, երեսդ ցուցո՛ւր այստեղ:

ՎԱՐԴՈ.— Ես քու ոտքերուն հողն եմ, Տէ՛ր Հայր (կը խաչակնքէ) ես քեզի ի՞նչ եմ ըսեր: Մարդ չունեցող կնիկը ամէն բամբասանքի առարկայ կը դառնայ: Ամէն տեղ, Տէ՛ր Հայր, ինձ վար կը դարձնես, ես քեզի ի՞նչ եմ ըրեր: Երէցկիներ որ այդքան սուրբ կ'ին է, մեղա՛յ, մեղա՛յ, բերանս կը չորնայ, որ բան ըսեմ, մտքես բան մը անցնի, բայց, վաղը որ, Տէ՛ր Հայր, Աստուած չցուցնէ, որ դուն վախճանիս՝ երէցկիներն ալ կը դառնայ բամբասանքի առարկայ այդ տարիքէն...

Տէ՛ր ՄԱՄԲՐԷ.— Անդգամին տես...

ՎԱՐԴՈ.— (Խօսքը անընդհատ կը շարունակէ) Այդ տարիքէն յետոյ: Իմ վրաս խօսիլը, իմ միտս ուտելը հըրա շատ դիւրին է, ճահիլ եմ, երէցկիներ իմ մօրս տարիքը կուգայ, իմ մայրիկս այդ տարիքին թոռներու տէր էր: Երէցկիներ յանցաւոր պիտի ըլլայ, որ խօսին, բամբասեն, հազար ու մէկ ամբաստանութիւններ ընեն վրան: Ամէն մարդու խօսք պէտք է, հացի, ջուրի պէս հարկաւոր է:

Տէ՛ր ՄԱՄԲՐԷ.— Աղջի՛կ, իմ ըսածը...

ՎԱՐԴՈ.— (Կը կտրէ խօսքը կամաց կամաց տափառալով) Ամէն մարդ որ ամէն մարդու ըսածի ահանջ տայ՝ աշխարհի մէջ ալ ուրիշ գործ չի մնար ընելու: Անցեալ տարի որ, ներողութիւն Տէ՛ր Հայր, դուն սուրբ կարգով մարդ ես, ես քու ոտքին տակի հողին ալ արժէքը չունիմ, բայց անցեալ տարի ամբողջ դիւղը հարսիդ վրայ ի՞նչեր խօսեցան, օր մ'օ-

բանց ո՞վ երեսդ առաւ, որ Հարադ յանցաւոր էր, ո՞վ հաւատաց որ դրանդ չէ՞մքէն ներս օտար մարդ էր մտեր, ներողութիւն, Տէր Հա՛յր, կ'ըսէին որ Հարաւիդ ծոցը մարդ են բռներ, մեղա՛յ, Աստուած տեղն ու տեղը գլխուս վրայ կրակ թափէ որ ես, օր մ'օրանց մտքէս անցեր է ու հաւատացեր եմ:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ. — (Որուն արիւնը մետած է արդէն դէպի իր գլուխը, կը պոռայ) Լո՛ւէ՛, անզգամ եւ ամբարիշտ կին, պի՛ղծ, պի՛ղծ, . .

ՎԱՐԴՈ. — Ներողութիւն, Տէ՛ր Հայր, Հա՛տ առաջ դացիր:

ՖԱՐԱՆ. — (Որ մինչեւ այդ ատեն կ'ուզէր լուի հանդիսատես ըլլալ՝ կուգայ մէջ) Վարդօ՛, բաւական է: (Դառնալով քահանային) Տէր Հա՛յր, դուն եկեր ես այստեղ ինձ հետ խօսելու, եկո՛ւր, նստի՛ր, մենք խօսինք: Ես ո՛չ ոք չեմ կրնար քարկոծել այս աշխարհին մէջ, ո՛չ ոք ո՛չ ոք չի կրնար քարկոծել:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ. — Բայց դուն ես այս բոլորին երես տուողը:

ՖԱՐԱՆ. — Այո՛, այո՛, ես եմ երես տուողը: Վարդօ՛, գնա՛, գնա՛ այս տեղէն:

ՎԱՐԴՈ. — (Կ'ելլէ դուրս գանգաւ քշմամական եւ ջղային շարժումներով):
(Լռութիւն):

6.

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ. — Ֆարա՛ն, այս քու բանիդ վերջը մահ է:

ՖԱՐԱՆ. — Բոլորիս վերջն ալ մահ է, դուն ո՛ւրիշ բան րո՞ւէ:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ. — Այո՛, բոլորիս վերջն ալ մահ

է, բայց մահ կայ, մահ կայ, քուդ սարսափելի կ'ըլլայ:

ՖԱՐԱՆ. — Տէր Հա՛յր, դուն ինձմէ խելօք ես, ատոր համար մեր կարծիքները իրարմէ տարբեր են, մարդոց կեանքի ըմբռնումը իրարմէ շա՛տ կը տարբերին: Դուն եկեղեցական ես, այդպէս կը խորհիս, ես հասարակ մարդ եմ՝ այսպէս կը խորհիմ: Այո՛, մահը սարսափելի է, բայց մահուան սարսափելին այն է որ այս աշխարհին կարօտով կ'երթաս, գնացած ատենդ ալ՝ համոզուած կ'ըլլաս, որ ծաղիկ մ'անգամ չի փաթթուիր քու հողիդ: Իմ մահը ինչո՞ւ սարսափելի պիտի ըլլայ, երբ վստահ եմ, որ այդ ծովուն ալիքները իմ դագաղիս ետեւէն ոտքի պիտի ելլեն ու ետիս վագեն, սիրտս յետ պիտի դառնայ եւ անոնց գիրկը պիտի երթայ: Տէր Հա՛յր, դուն քեզի նայէ՛, չոր քարերուն վրայ ծունկերդ են մաշեր, ոտքերու անարիւն պատկերներուն նայելով՝ աչքերդ են խաւարեր, սիրտդ կշտամբելով կշտամբելով՝ հանգստի ես կոչեր: Այդ սիրտդ ի՞նչ պատասխան պիտի տայ քու գերեզմանիդ վրայ բացուող արեւին: Գիտե՞ս, սիրտդ քու հետ գերեզման չի մտներ երբեք, հէնց քարիդ վրայ կը նստի ու քու կեանքիդ երգը կ'երգէ, արեւուն կը պատմէ, քարիդ վրայ իջնող շողին, քու վրայ բուսնող ծաղիկին կը պատմէ: Վերջը վերջը դուն քեզի ի՞նչ պատասխան պիտի տաս: Քու վերջին խօսքը ի՞նչ պիտի ըլլայ ա՛յս աշխարհին, ա՛յս արեւին:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ. — Աչո՛ւղ, խաղ կ'ըսես, ես ի՞նչ պատասխան տամ:

ՖԱՐԱՆ. — Խաղ չեմ ըսեր, Տէ՛ր Հայր, դուն իմ իրական խաղ ըսելը չատ ես լսեր: Ըսէ՛ ինձ, վերջը վերջը քու ըսածդ ի՞նչ է:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— Իմ ըսածը շատ պարզ է, Ա-
շո՛ւղ, անբարոյական վարքդ պիտի ձգես կամ պիտի
հեռանաս այս դիւղէն: (Լուռ-իւն, սպասողական
դրութիւն):

ՖԱՐԱՆ.— Շարունակէ՛ շարունակէ՛:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— Շարունակեմ ալ, միեւնոյն
բանը պիտի ըսեմ, կամ ձգէ՛ կամ հեռացի՛ր:

ՖԱՐԱՆ.— Տէր Հա՛յր...

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— (Ընդհատելով) Ֆարա՛ն, դուն
կը կարծես թէ գիւղին մէջ քեզի շատ պաշտպան կայ,
բայց կը սխալիս: Քէֆի, կերուխումի համար քեզ
կը կանչեն ամէն տեղ, ձայն չեն հաներ, քայց վերջը
վերջը կրնան դայրանալ: Ի՞նչո՞ւ գիւղը քու մասիդ
կը խօսի: Բաւական է: Աստուծո՞ւն վախցի՛ր, ե-
թէ մարդոցմէ չես ամչնար: Նախ եւ առաջ՝ այս
երկու հարսները պիտի հանես տունէդ:

ՖԱՐԱՆ.— (Ընդհատելով) Երրորդը պիտի բե-
րեմ:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— (Բարկացած եւ աչքերը վեր)
Մեղա՛յ Աստուծոյ, մեղա՛յ Աստուծոյ, մեղա՛յ Աս-
տուծոյ:

ՖԱՐԱՆ.— Երրորդը պիտի բերեմ, այո՛, երրոր-
դը պիտի բերեմ, եւ պիտի ցուցունեմ քու քրիստոնե-
այ, բարեպաշտ ժողովուրդիդ: Ես իմ ուղածս
պիտի ընեմ:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— Եթէ մարդոցմէ չի գտնաս,
վերջը Աստուծո՞ւն կը կը գտնաս: (Բազկատարած)
Տէ՛ր, խափանէ՛ գլարս եւ դամպարիչտս:

ՖԱՐԱՆ.— Տէր Հա՛յր, այս գիւղին մէջ Աստու-
ծոյ օրէնքին հակառակ շատ բաներ կան, աւելի լաւ
է այդ բաներուն հետամուտ ըլլան քու բարի ցան-
կութիւններդ:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— Ֆարա՛ն, ես քեզ իմաստուն
մարդ գիտէի, իմ բարի ցանկութիւնները չեն որ թե-
լադերեր են ինձ մօտդ դալու: Ես միայն քու մա-
սիդ կը մտածեմ, կեանքդ վտանգի տակ է, ժողո-
վուրդը օր մը կրնայ դայրանալ, արդէն խօսք զրուցք.
շատ կայ մէջտեղերը:

ՖԱՐԱՆ.— Շնորհակալ եմ, Տէ՛ր Հայր, իմ
կեանքիս մասին ես չեմ մտածեր, դուն ալ մի՛ մտա-
ծեր:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— Իմ պարտականութիւնս է:

ՖԱՐԱՆ.— Գու պարտականութիւնդ համարէ
չի մտածել:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— (Ոտքի կանգնելով) Ես թոթ-
վեցի իմ ոտքիս փոշին, ձեռքերս ալ կը լուամ եւ
դուրս կ'ելլեմ, արիւնը քու գլուխդ, ինչ որ կ'ուզես՝
ըրէ՛, ես չեմ խառնուիր:

ՖԱՐԱՆ.— Այդպէս, Տէր Հա՛յր, այդպէս լաւ է:

ՏԵՐ ՄԱՄԱՐԻԷ.— Մնացէ՛ք խաղաղութեամբ,
(մեղմ ձայնով) Աստուած տայ իմ գուշակութիւն-
ները չի կատարուին: (Կը մեկնի դանդաղ քայլերով,
բայց դրան քով կանգ կ'առնէ, գլուխը կը բռնէ վեր,
կը շփէ իր մօրուք եւ ծանր ու բարկացու շեշտե-
րով) Այս աշխարհքին այսքա՛ն տուրք վճարելը այն-
քա՛ն ալ թեթեւ չանցնիր քու գլխուդ ու սրտիդ վրա-
յէն Աշո՛ւղ, կը գտնաս, Աշո՛ւղ, ուչ կամ կանուխ կը
գտնաս: (Կ'ելլէ դուրս):

7.

(Կը տիրէ պահ մը ծանր լուռ-իւն):

ՖԱՐԱՆ.— (Կ'երբեւեկէ սեմեակիմ մէջ առանց
այլայլելու, բայց յայտնապէս ազդուած փահանայի
խօսքերէն) Այնքա՛ն ալ թեթեւ չանցնիր իմ գլխուս

Եւ սրտիս վրայէն... Որ թեթեւ անցնի սրտիս վրայէն, ոտքին հետքերը չեն մնար հոն: Իմ կեանքս ալ թեթեւ պէտք չէ անցնի այս հողին վրայէն: (Կը մտածէ, կը նստի, նորէն կը կանգնի):

ԶԱՐԻԿ.— (Կը մտնէ վախկնտ ֆայլերով) Ֆարա՛ն, Տէր Հայրը շատ էր բարկացեր:

ՖԱՐՄԱՆ.— Զեղի բան մը ըսա՞ւ:

ԶԱՐԻԿ.— (Արցունքալից աչքերով) Մեզ երկուքիս ալ անիծեց ու զնաց, դուրսը բացաւ ու անիծեց: Տէրտէրի անէծքը կը բանի, Ֆարա՛ն, անպայման տէրտէրի անէծքը կը բանի:

ՖԱՐՄԱՆ.— Մտիկ մի՛ ըներ, աշխարհի՛ վրայ անէծք չիկայ, օրհնութիւն ալ չիկայ: Զարի՛կ, Սօնիկը ո՞ւր է:

ԶԱՐԻԿ.— Դուրսն է: Սօնիկը տէրտէրին հետ առաւ տուաւ:

ՖԱՐՄԱՆ.— Լաւ է ըրեր: Մի՛ լար, այս տանը մէջ մի՛ լար: Այդպէս բաներ ես չեմ սիրեր: (Լռութիւն. ինքնախօս) Եթէ մարդոցմէ չիգտնեմ, Աստուծո՛մէ պիտի գտնեմ... (դառնալով Զարիկին եւ խօսքը ուղղելով անոր) Տէրտէրը կ'ըսէ որ ես եթէ մարդոցմէ չի գտնեմ, Աստուծո՛մէ պիտի գտնեմ եղբ: (Լռութիւն, յանկարծ) Զարի՛կ, Աստուած ինձ հաւաներ է:

(Լռութիւն):

Կրակին համար իմ սրբոյիս
Եւ Աստուծոյ դիմեցի,
Աստուած ըսաւ, «հեղին մարդուկ,
Կինը տուի ես քեզի»:

(Լռութիւն):

8.

(Սօնիկը կը մտնէ ներս):

ՖԱՐՄԱՆ.— Այս գիշեր ես քէֆի պիտի երթամ, Վարդօն այստեղ պիտի մնայ ձեզ մօտ, մի՛ վախ՛նաք, գիւղի խօսքերուն շատ ականջ մի՛ կախէք, որ չէք ուզեր լսել, շատ դուրս մի՛ ելլաք:

ՍՕՆԻԿ.— Մենք մինակ մնանք աւելի լաւ է:

ՖԱՐՄԱՆ.— Լաւ, մինակ մնացէք:

(Կը մտնէ Վարդօ, Սօնիկ եւ Զարիկ կը հեռանա):

9.

ՎԱՐԴՕ.— Ֆարա՛ն, հարսնուկիս նորէն հանդիպեցայ: Խենդցեր է, խենդցեր: Աղբիւրի դուրսը կանգնեց, չորս կողմը կը նայէր, մօտեցայ, ինձ տեսաւ շտապաւ վիզս փաթթուեցաւ: «Ինձ չե՞ս խաբեր», կը հարցնէ: Ֆարա՛ն, շատ համարձակ չըլլաս, գործը տակն ու վրայ կ'ընես, շան հարսը քանի կ'երթայ կը լենայ, տեղը կուգայ, երեսները կարմրեր, կարմրեր, նուա եւ դարձեր: Ֆարա՛ն, սիրտդ ի՞նչ կ'ըլլայ:

ՖԱՐՄԱՆ.— Սիրտս կը վառի, Վարդօ՛, սիրտս թոնիրի պէս կը վառի: Վարդօ՛, ան ըսէ՛, Զայնիկին մարդը դաշտը չի՞ պառկիր:

ՎԱՐԴՕ.— Ձէ, Ֆարա՛ն, ես հասկեցայ, ամէն իրիկուն տուն կուգան, բայց դաշտէն այնպէս յոգնած կ'ըլլան, որ ինքն ալ, հայրն ալ եղան նման կը պառկին՝ կը քնանան: Ես հարսնուկիս հարցուցի, «Մտիկ մի՛ ըներ», կ'ըսէ, «բարձրացող չըլլար»: (Քիչ մը լռութենէ յետոյ՝ կը շարունակէ խօսքը) Ֆարա՛ն, ուրիշ բան մը պիտ ըսէի, Նադօն

այս գիշեր իր սիրած աղջիկը պիտի վախցնէ, տեղ չունի տանելու, Նադօն կը խնդրէ, որ աղջիկը քու տանդ մէջ մէկ երկու օր պահէ, յետոյ ուրիշ գիւղ տանէ:

ՖԱՐԱՆ.— Գլխուս վրայ, Վարդօ', Նադօն լաւ երիտասարդ է, սիրտը ալրած երիտասարդ է: Բայց այստեղ բերելը ի՞նչ օգուտ ունի, գիւղացիները գիտնան, կուգան կը տանեն:

ՎԱՐԴՕ.— Ո՞վ պիտի գիտնայ: Աղմուկով բան չպիտի ըլլայ, աղջիկը գիշերը տունէն պիտի ելլէ եւ հոս դայ, մէկ քանի օր կը մնայ, կը վնասուին, չեն գտներ, յետոյ Նադօն ուրիշ տեղ կը տանէ, խնդիրը կը վերջանայ:

ՖԱՐԱՆ.— Ինձ համար միեւնոյնն է, միայն աղջիկը չի վտանգուի:

ՎԱՐԴՕ.— Ձէ Ֆարա'ն, դուն ասոր համար մի' հոգար:

ՖԱՐԱՆ.— Լաւ, Վարդօ', լաւ: (Լռութիւն) Վարդօ', Փօթիկը...

ՎԱՐԴՕ.— (Խօսքը քնդմիջելով) Փօթիկը շատ կատգած մարդ է, բայց Մակարը շատ սարսախ է, դուն Փօթիկէ'ն զգուշացիր:

ՖԱՐԱՆ.— Ես ուրիշ բան պիտի ըսէի, Փօթիկը ներսը կը քնանա՞յ թէ դուրսը:

ՎԱՐԴՕ.— Ներսը: Մակարը թաց լաթի պէս կ'իյնայ, ալ չկար:

ՖԱՐԱՆ.— Վարդօ', դուն իրիկունը հոս մի կենար: Հարսները կ'ըսեն, մինակ կ'ընան մնալ:

ՎԱՐԴՕ.— Լաւ, ես արդէն հանգստանալ կ'ուզեմ այս գիշեր: (Լռութիւն) Բայց ես նորէն կու գամ այս կողմերը, ո՞վ գիտէ, ինչ կ'ընայ պատահիլ:

(Լռութիւն) Ֆարա'ն, Նադօն դուրսն է, կանչեմ, քու ըսածներդ դուն բերնովդ ըսէ:

ՖԱՐԱՆ.— Ինչո՞ւ դուրսը կեցեր է, կանչէ դայ:
ՎԱՐԴՕ.— (Կ'երթայ արագ դուրս եւ Նադոյի հետ կը վերադառնայ մինչ Ֆարան մխրճեր է մտքերու մէջ):

10

ՆԱԴՕ.— Բարեւ, Աշո'ւղ:

ՖԱՐԱՆ.— Բարեւ, Նադօ', բարեւ:

(Լռութիւն):

Սիրտդ կրակ է տոբը, Նադօ, այդ կրակը ա'լ չի մարեր, մինչեւ որ քեզ չի վառէ, մոխիր չի դարձնէ:

ՆԱԴՕ.— Ա'խ, այդ կրակը, Աշո'ւղ, իմ կրակը ուրիշ է:

ՖԱՐԱՆ.— Բոլորին կրակը մէկ է, Նադօ:

ՆԱԴՕ.— Ձէ, Աշո'ւղ, չէ, դուն խաղ կ'ըսես, կրակդ կը մարեցնես, ես խաղ չունիմ, կը վառիմ ու կը վառիմ:

ՖԱՐԱՆ.— Կը սխալիս, Նադօ', ես խաղ կ'ըսեմ, իմ կրակը աւելի կը խորունկնայ, ես խաղ կ'ըսեմ՝ իմ սիրտս աւելի կ'այլը: Սիրտը սիրտ է, մէջի ընկած բոցն ալ՝ բոց է, թռնիկին որ հով տաս, աւելի կը բոցավառի, երգը հովն է սրտին:

ՆԱԴՕ.— Ա'խ, ա'խ:

ՎԱՐԴՕ.— Ախի մախի բան չիկայ, քիչ մը կ'ըտրէ՞ս պէտք է ըլլաս:

ՖԱՐԱՆ.— Վարդօն ինձ ըսաւ: Իմ տունս, Նադօ', բաց է, սիրտիդ ուղածը թո'ղ տեղը դայ, եղաւ որ իմ տունս ալ խօսքի զրոյցքի առարկայ դառնայ:

ՆԱԴՕ.— (Երախտագիտութեան զգացումներով)

Աչո՛ւղ, ի՞նչպէս պիտի ելլեմ քու բարեքիղ տակէն:

ՖԱՐԱՆ.— Բարիք չեմ ընեմ, Նաղօ՛, վարդը՛ որ հոտ կուտայ՝ բան չակնկալեմ քու հոգիէդ, ի՞նչ ենք ըրեր մինչեւ հիմա մենք արեւուն, աստղերուն, այս ծովուն: Աշխարհքը մեղ հիւրընկալեմ է իւր ծոցին մէջ, ես ալ քու սիրածդ մէկ քանի օր կը հիւրընկալեմ իմ տան մէջ, Աչո՛ւղը բոլորինն է, աշուղի տունն ալ բաց է: Միայն, Նաղօ, չե՞ս կրնար հօրեղբորդ Տեփանի բերանը գոցել: Հասած տեղը ինձ կը չափախօսէ:

ՆԱԴՕ.— Շանը մէկն է, Աչո՛ւղ, կարեւորութիւն մի՛ տար:

ՖԱՐԱՆ.— Շուն ըլլալուն համար կարեւորութիւն կուտամ:

ՎԱՐԴՕ.— Շուն մըն է հաջեր է:

ՖԱՐԱՆ.— Կ'ուզեմ որ մարդիկ հաջեն, չունելը չի հաջեն:

(Դուրսէն կը լսուին աղմուկներ):

ՎԱՐԴՕ.— Փարա՛ն, ի սէր Աստուծոյ, ես տեղ մը պահուիմ:

ՖԱՐԱՆ.— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեմ:

ՆԱԴՕ.— Մի՛ վախնար, զնա՛ ներս:

ՎԱՐԴՕ.— Չըսէք որ հոս եմ, ինձ կը բղբաւեն, (Կ'երթայ ձախ կողմի դռնով):

ՍՕՆԻԿ ԵՒ ԶԱՐԻԿ.— (Ահաբեկած մերս կը մըտնեն, ետեւէն կը մտնեն Պողիկ եւ Մննօ):

11

ՊՕՂԻԿ.— Ո՛ւր է, հոս չէ՞:

ՄՆՃՕ.— (Զորս կողմը կը դիտէ խուզարկու օճի նայումներով):

ՖԱՐԱՆ.— Ի՞նչ է ուղածնիդ, ի՞նչ յանդգնու-

թիւն իմ տունս կոխելը այս ձեռով:

ՊՕՂԻԿ.— (Նաղոյի աչեքուն հանդիպած՝ ԲԸՆՆԱՆԿԱՆ արտայայտութիւններով) Մենք քեզի հետ դործ չունինք, Աչո՛ւղ, մեր դործը այս սրիկային եւ այն նամուս չունեցող կնկան հետ է: (Դառնալով Նաղոյի) Քու ոտքը կը կոտորեմ որ անդամ մըն ալ համարձակիս քրոջս հետ խօսիլ ու խօսք ապսպրել:

ՄՆՃՕ.— (Կը մօտեցայ Նաղոյին) Ո՛ւհ, աչքդ կը փորեմ, աչքդ:

ՊՕՂԻԿ.— Հոգիդ կը հանեմ, հոգի՛դ...

ՖԱՐԱՆ.— Ձեր հաշիւները դուրսը կարգադրեցէք (ցուցումներով դուրս) դո՛ւրսը, դո՛ւրսը, ո՛չ մէկ քոյր իր եղբոր չէ պատկաներ, սա խեղճերուն նալեցէք մէյ մը:

ՊՕՂԻԿ.— Աչո՛ւղ...

ՖԱՐԱՆ.— (Զայնը անի բարձրացուցած) Սա խեղճերուն նալեցէք, (ցուցումներով Մննօն) Ասո՛ր պիտի տաս քոյրդ, որ առտուընէ մինչեւ իրիկուն շան նման քիթն ու բերանը փողոցները կը քալուէ:

ՄՆՃՕ.— Աչո՛ւղ, չորս կողմդ նայիր, կեանքիդ հետ կը խաղաս:

ՖԱՐԱՆ.— Լռէ՛, Աչուղ Փարանը քեզի պէսները շատ է տեսեր: (Կը ցուցումներով դուրս) Ահա ճամբան, դո՛ւրս:

ՊՕՂԻԿ.— Դուն ինչո՞ւ կը պաշտպանես այս սրիկան:

ՖԱՐԱՆ.— Նա սրիկայ չէ, նա քու քրոջդ սիրածն է:

ՊՕՂԻԿ.— Ես ա՛լ քոյր չունիմ:

ՖԱՐԱՆ.— Դուն ա՛լ քոյր չունիս, այո՛, քոյրդ Նաղոյինն է:

ՊՕՂԻԿ.— Եթէ դուն քոյրս ողջ գտար, Նաղո-

յին կուտաս (կը մեկնի, բայց դրան քով կանգնելով)
Աչո՛ւղ, Աչո՛ւղ, քու օրհասդ մօտեցեր է (կ'ելլէ
դուրս) :

ՄՆՃՕ.— (Ձեռքի սպառնական շարժումներով
Նադոյին եւ Ֆարանին՝ կը հետեւի Պողիկին) :

12

ՖԱՐԱՆ.— (Քիչ մը լուրսեմէ յետոյ) Նադօ՛,
բն՛ր քու սիրածդ իմ տունը, այս գիշեր, վաղուան
մի՛ թողուր :

ՆԱԴՕ.— (Ընկնուած վիճակի մէջ) Աչո՛ւղ, այդ
տղան խենդ է, հիմա պիտի երթայ սպաննէ աղջիկը :

13

ՎԱՐԴՕ.— (Կը մտնէ) :

ՖԱՐԱՆ.— (Կը մօտեմայ Նադոյին, ձեռք կը
դնէ ուսերուն եւ մեղմագին ժպիտով մը) Շա՛տ ես
երիտասարդ, Նադօ՛, այդ խեղճ ու կրակները մուկ
անգամ չեն կրնար սպաննել, այս գիշեր աղջիկը իմ
տունս բեր :

ՎԱՐԴՕ.— Նադօ՛, քու վախկոտութիւնդ էր, որ
խնդիրը մինչեւ հիմա չի վերջացաւ : Աղջիկ պիտի
սպաննեն եղեր :

ՆԱԴՕ.— Կ'սպաննեն, Վարդօ՛, խենդ են, կ'ըս-
սպաննեն :

ՎԱՐԴՕ.— Խենդ դո՛ւն ես, որ այդպէս բաներու
կը հաւատաս : Մնճոյի քրոջը ծոցը մարդ բռնեցին
իրենց տանը մէջ՝ իբր թէ Մնճոն քրոջը սպաննեց,
վա՛յ քեզի, Պողիկը աւելի վախկոտ է քան Մնճոն :

ՖԱՐԱՆ.— Նադօ՛, դուն ինձ նայէ, Պողիկը քոյ-
րը չի կրնար սպաննել, քէ՛Քիդ նայէ՛, անոր հայրը
խելօք մարդ է :

ՆԱԴՕ.— Սիրտս կը դողա՛յ...

ՎԱՐԴՕ.— Սիրողին սիրտը չի դողար, քիչ մը
խելքդ դուրսդ կանչէ :

ՖԱՐԱՆ.— Ձարի՛կ, Նադոյին գինի մը լեցուր,
առաւօտուն լաւ է, կը բռնէ :

ՋԱՐԻԿ.— (Դուրս կ'ելլէ) :

ՖԱՐԱՆ.— Վարդօ՛, աղջիկը կերպով մը այս
կէսօրէ ետքն ալ տես եւ ըսէ՛ որ ա՛յս գիշեր դայ իմ
տունը :

ՎԱՐԴՕ.— Արդէն ա՛յս գիշեր պիտի դայ : Ֆա-
րա՛ն, դուրպան, այս կէսօրէ ետքը անհնար է աղ-
ջիկը տեսնել :

ՋԱՐԻԿ.— (Կը վերադառնայ կարմիր գինիի
փարջով, հողէ կարմիր բաժակը ձեռք կը լեցնէ եւ
կուտայ Նադոյին) :

ՆԱԴՕ.— (Կ'առնէ եւ կը խմէ) :

ՖԱՐԱՆ.— Ձարի՛կ, հատ մըն ալ ինձ լեցուր :

ՋԱՐԻԿ.— (Կը լեցնէ) :

ՖԱՐԱՆ.— Քանի որ, (կ'առնէ բաժակը) քանի
որ այս գիշերուան համար խօսեր էք, պէտք չիկայ
տեսնելու : (Կը խմէ, բաժակը կուտայ ետ, հանդի-
սաւոր կերպով մէկ ձեռք կը բարձրացնէ վեր, ժրպ-
տուց եւ ոգեւորուած) Սիրէ՛, Նադօ՛, սիրէ՛, սի-
րելէն մի՛ վախար, սիրելէն մի՛ դողար :

(վարագոյր)

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

1.

Գիւղական փողոց. խորքը խրճիթ մը, որուն տանիքը մարդու հասակի չափ բարձրութիւն ունի: Տանիքի մէջտեղը կը բարձրանայ պատ մը, շեղակի կտրելով տանիքը: Խորքի տան կողքին երկու ուրիշ տուններ, ցած: Գիւղացիք ամառը կը բնակ տանիքի վրայ: Լուսնկայ գիշեր է: Տանիքի վրայ նստած են Փօթիկ, Մակար, Եղսիկ: Ձայնիկը պատին ետեւ անկողինները կը փռէ, երբեմն կ'երեւի, երբեմն կը կորսուի):

Եղսիկ. — Մակար, տղաս, ելի՛ր, տեղդ պառկէ, յոգնած ես, առաւօտուն կանուխ դաշտ պիտի վազես: Հարօր արդէն տեղերդ շինեց, ելի՛ր, մի՛ կենար, բերանդ բաց է մնացեր:

ՄԱԿԱՐ. — (Նստած տեղը կը փնտրէ):

ՓՕԹԻԿ. — (Կարն եւ հաստ մարդ է) Ես ալ երթամ պառկիմ, չառ եմ յոգներ, այ կնի՛կ, այդ մէկ արօր իմ եւ Մակարին հոգին բերանը բերաւ, քարը չառ է, մաքրելէն մաքրելէն ծայր չի դար:

Եղսիկ. — Ես ըսի՝ այս տարի ձեռք չի զարնէք այդ արօրին, մնացածը բաւական չէ՞ր:

ՓՕԹԻԿ. — Կնիկ ես, կը խօսի՛ս, ամէն տարի բան մը պէտք է ընենք, միւս արտերը արդէն չառ են հինցեր:

Եղսիկ. — Մակար, տղա՛ս, քեզի կ'ըսեմ, ելի՛ր, տեղդ պառկէ՛:

ՄԱԿԱՐ. — (Ելելով ոտքի փնաքաքալս վիճակի

մէջ) Առտուն չուտ արթնցո՛ւր (կ'երթայ գօտին փակելով, քեւերը վեր կը վերցնէ ձգձգուելու համար) օ՛ֆ, օ՛ֆ... (կ'ելլէ դուրս):

2.

(Մակարի անկողինը այնպէս ձգուած է, որ կէտը կ'երեւի, իսկ կէտը կարտուած է տանիքին վրայ բարձրացած պատի ետեւը):

ՓՕԹԻԿ. — Իմ անկողինս պատրաստ է, Եղսի՛կ:

Եղսիկ. — Պատրաստ է, պատրաստ:

ՓՕԹԻԿ. — (Ոտքի կ'ելլէ, կը մօտենայ Եղսիկին եւ ականջին կը փսփսայ) Այսօր լաւ ատեն է, հարսին ահանջին դպիր քեզ մը, մեր օճախը դալողը իր նախնիքը պիտի մոռնայ:

Եղսիկ. — Իմ ալ միտքս ատ էր:

ՓՕԹԻԿ. — Նայիր որ յօնքը շինելու տեղ աչքը չի հանես:

Եղսիկ. — Դուն ինձ ինչի՞ տեղ ես դրեր:

ՓՕԹԻԿ. — Մի բարկանար, հա՛...

Եղսիկ. — Ձեմ բարկանար, մեղա՛յ տէր

Առտուած:

ՓՕԹԻԿ. — Ես կ'երթամ: (Կ'երթայ պատին ետեւէն) Մակար, առաւօտուն քունդ չի տանէ:

3.

(Կը տիրէ պահ մը լուսնի: Եղսիկ երկու ձեռքերը վեր կը տարածէ, կը նայի երկնքին եւ լռիւ քանց մը կը փսփսայ):

ՁԱՅՆԻԿ. — (Կը մտնէ ներս, կ'սկսի հաւաքուանք ընել):

Եղսիկ. — Հարսնո՛ւկ, կէս գիշերը մօտ է, պէտք

է մենք ալ երթանք քնանանք, բայց ես քեզի խօսք ունիմ ըսելու: Եկո՛ւր, նստի՛ր քովս:

ՁԱՅՆԻԿ.— Գո՛ւնա չատ կը տանէ, կ'ուզեմ ես ալ քնանալ:

ԵՂՍԻԿ.— Հարս ըսածդ քունի մասին չի մտածեր, աղջիկս, եկո՛ւր քովս, քեզի բան պիտի ըսեմ:

ՁԱՅՆԻԿ.— (Կուգայ, կը նստի Եղսիկի դիմացը):

ԵՂՍԻԿ.— Հարսնո՛ւկ, դառնո՛ւկս, դուն տակաւին մատղաշ էիր երբ մայրդ մեռաւ, նա ալ ճահիլ էր, կանաչ արեւի պէս հողին տակը գնաց, դո՛ւն չես յիշեր:

ՁԱՅՆԻԿ.— Ինչպէս թէ չեմ յիշեր, չատ լաւ կը յիշեմ, (տխուր եւ մռայլ) Ի՞նչ աղուոր կին էր:

ԵՂՍԻԿ.— Սյդքանը կրնաս յիշել, բայց ուրիշ բաներ չես յիշեր: Ես կ'ուզեմ ողորմած հոգիին վրայ մէկ քանի բաներ պատմել, ախանջիդ օղ ըրէ՛, քու բնաւորութիւնդ քիչ մը շատ նման է մօրդ:

ՁԱՅՆԻԿ.— Բո՛լորն ալ կ'ըսեն, որ դէմքով ալ նման եմ մօրկանս:

ԵՂՍԻԿ.— Ան ալ քեզի նման գեղեցիկ կին էր եւ այդ գեղեցկութիւնն էր, որ քիչ մը... Ի՞նչ դիտեմ... քիչ մը մեղքի դուռ բացեց... Իր եւ ձեր ընտանիքին համար: (Ձայնիկ գլուխը կ'ընէ տխուրութեամբ) Լաւ բան չէ մեռած մարդուն ետեւէն խօսիլ, պէտք է հոգին խաղաղ թողուլ, բայց բաներ կան, որոնց մասին բերան դոցել՝ կրնայ աւելի մեծ մեղքերու դուռ բանալ:

4.

(Այս ատեն Աշուղ Ֆարամ կը յայտնուի փողոցը, աջ կողմէն, բեմի առաջակողմը, եւ կը լսէ, որ տանիքին վրայ տակաւին խօսակցու-

թիւն կայ. կ'երկարի եւ կը դիտէ տանիքը, Ձայնիկ կը նշմարէ Ֆարամի գլուխը եւ ահաբեկիչ նշաններ ցոյց կուտայ եւ կը ճգնի ոչինչ չի մատնել): Ի՞նչ եղար, հարսնո՛ւկ, քեզի տակաւին չի պատմեցի, քիչ մը մտիկ ըրէ՛, յե՛տոյ այլայլէ: (Ձայնիկ կը յառի աչքերով դէպի տանիքի ցուխը, Եղսիկը ինքն ալ կը դառնայ Ձայնիկի աչքերու ուղղութեամբ, բայց Ֆարամը անմիջապէս կը ցածնայ եւ Եղսիկ ոչինչ չի կրնար նշմարել: Եղսիկ դարձեալ կը դառնայ իր խօսքի թելին եւ կը շարունակէ): Գառնո՛ւկս, մայրդ չատ սիրուն կին էր եւ ամբողջ գիւղը մատով կը ցուցնէին, լուսինկային կըսէր՝ դուն մի ցաթիր, որ ես ցաթիմ: (Ֆարամը այլեւս առանց երեւնալու՝ կը կանգնի պատին տակը եւ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէ խօսակցութեան): Ինքն ալ քիչ մը թոյլ բնաւորութիւն ունէր, ամէնուն երես ի վեր կը ծիծաղէր: Շատեց իրեն խրատեցին, որ ա՛լ ամուսնացած կնիկ է, լաջակը պէտք է քաշէ աչքին վրայ ու մինակ իր ամուսինն սիրէ, մտիկ չըրաւ, հասնողին սէր ձգեց: Մեղա՛յ իմ Ասածուն, Աստուած չի ցուցունէ, իր էրկանը ծոցէն ելաւ ու ուրիշին ծոցը մտաւ: Դուն կ'ըսես, որ կը յիշես, բայց չես յիշեր, Գառնո՛ւկս, հայրդ քեզ տարաւ մօրաքրոջ տունը եւ գիշեր մը անկողնին մէջ խեղդեց մօրդ ու գեղէն կորսուեցաւ ու ալ ետ չի դարձաւ: Դուն տակաւին ինչե՛ր չես գիտեր: Դուն մինչեւ հիմա գիտէիր, որ լուսահոգի մայրիկդ ինքն իր մահով մեռեր է:

ՁԱՅՆԻԿ.— (Լալով) Ես չէի գիտեր, ես այդ չէի գիտեր:

ԵՂՍԻԿ.— Մտիկ ըրէ, մենք որ Մակարին այնքան հակառակեցանք, որ դուն մեր տունը հարս չի

գաս, ատոր համար էր, ո՛վ գիտէ, արիւն է՝ աղ-
ջիկը քաշած կ'ըլլայ:

ԶԱՅՆԻԿ.— Ես ի՛նչ յանցանք ունիմ...:

ԵՂՍԻԿ.— Դուն յանցանք չունիս, բայց մօրդ
կաթը ծծեր ես: Հիմա այս բաները քեզի ըսի, որ
խելքդ գլուխդ բերես, առաջէն ամէն բան գիտնաս,
եւ երեսդ իվեր ծիծաղողներուն կարեւորութիւն չի
տաս: Մահարս չատ չի խօսող, համբերող տղայ է,
բայց որ մէկ անգամ կատղի, կը կատղի:

ԶԱՅՆԻԿ.— Բայց...

ԵՂՍԻԿ.— (Ընդհատելով) Անցեալ օր դրացիներ
եկան ըսին, որ Վարդօն աղբիւրին գլուխը քեզի հետ
է խօսեր, երկար խօսակցութիւն էք ունեցեր, Վար-
դօն ամէն մարդու յայտնի է, դուն անոր ըսածնե-
րուն կարեւորութիւն չի տաս:

ԶԱՅՆԻԿ.— Վարդօն ինձ գէշ բան չէ ըսեր:

ԵՂՍԻԿ.— Վարդօն քեզի ի՛նչ ըսաւ:

ԶԱՅՆԻԿ.— Վարդօն անցեալ օր մօտեցաւ ինձ՝
«Ի՛նչ սիրուն, ի՛նչ ճահիլ հարս ես, մէկ մը մազե-
րուն նայէ, մէկ մը թշերուն ու աչքերուն նայէ»,
ըսաւ:

ԵՂՍԻԿ.— Այ ուրիշ բան չըսա՞ւ:

ԶԱՅՆԻԿ.— Վարդօն էր, որ ըսաւ թէ ես մօրս
չատ կը նմանիմ, «Դուն մօրմէդ անցար», ըսաւ ու
դնաց:

ԵՂՍԻԿ.— Լաւ որ աւելի չէ հաջեր, Վարդօն չատ
գէշ կնիկ է, այդպէս կ'ըսէ, կը մօտենայ ու յետոյ
կը մոլորեցնէ: (Կը տիրէ լուրջիւն: Մերթ ընդ
մերթ Ֆարանը գլուխը վեր կ'առնէ եւ կը դիտէ կը-
տուրը): Է՛հ, արդէն չատ ուշ է, երթա՛նք, քնա-
նա՛նք: Մի՛ տխրիր, հարսնո՛ւկս, նայէ, մօրդ չնը-
մանիս ու մեր տան վրայ ալ արատ չբերես: (Եր-

կուգն ալ ոտքի կը կանգնին) Ես չեմ ըսեր, որ սկսեր
ես, իմ ըսածները սխալ չհասկնաս, ես պարտք սե-
պեցի այս բաները յայտնել քեզի, որ չի մոլորիս,
(բերանը մօտեցնելով Զայնիկի ականջին) ամէն կըն-
կայ համար մէկ տղամարդը հերիք է: Ես ալ կնիկ
եմ, գիտեմ: Երթա՛նք: (Զայնիկը գլուխը ծռած՝
կը հետեւի եղսիկին, բայց գլուխը դարձնելով ետ՝
նշան կ'ընէ Ֆարանին սպասել այդ տեղ: Կ'ելլեն
դուրս, դէպի պատին ետեւ երթալով):

5.

(Տեսարանը կը մնայ պարայ: Ֆարանը ջգային
շարժումներ կ'ընէ, քիչ յետոյ Զայնիկը կը վերա-
դառնայ եւ չորս կողմը լաւ մը քննելէ յետոյ, կը մօ-
տենայ կտուրի ցուխին, կը ծոխ վար եւ Ֆարանին):

ԶԱՅՆԻԿ.— Սպասէ՛ մինչեւ քնանան:

ՖԱՐԱՆ.— (Ցած ձայնով) Կեսուրդ կ'ուզէ բեր-
նէդ բան առնել, զգոյշ եղի՛ր:

ԶԱՅՆԻԿ.— Դիտեմ, գիտեմ: (Կ'երթայ յետ):

6.

ՖԱՐԱՆ.— (Կ'սպասէ անհամբեր, կ'երթայ փո-
ղոցին երկու կողմերը քննելու եւ կը վերադառնայ) —
Ես գիտեմ, իմ օրն է հատեր: (Լուրջիւն): Մի՛րստ,
մի տանջեր ինձ, ճրագներդ մարէ՛ եւ նստի՛ր միջնա-
ղիդ մէջ: (Յանապաղատից)

Մի՛րստ, դուն դո՛ղ ունիս՝

Արեւդ գոցէ՛,

Մի՛րստ, դուն հա՛ր ունիս՝

Ոտքիդ տակ վարդ է:

Բայց որ չսիրեմ, ի՛նչ պիտի ընեմ, աղօթե՞մ,
ծունկերս քարերո՞ւն տամ: Ո՛չ, ո՛չ, արեւն ինձի

Համար է մարեր, որպէս զի ես իմ կրակներս վառեմ այս լուսնին տակ, որպէս զի իմ ցուքերս թափին ու արիւնոտեն փողոցներն ու դաշտերը:

7.

ԶԱՅՆԻԿ.— (Կ'երեւի դարձեալ կտուրին վրայ, գգուշութեամբ կը մօտենայ ցուիքին, կամաց մը) Ֆարա՛ն, (կը ծռի վար) Հիմա կուգամ, քիչ մը համբերէ՛, կեսուրս շուտ կը քնանայ:

ՖԱՐԱՆ.— (Թեւերը կ'երկարէ գրկելու համար Զայնիկը, բայց չի յաջողիր: Զայնիկ կը բարձրանայ արագ):

ԶԱՅՆԻԿ.— Յետոյ, յետոյ: Անգամ մըն ալ նայի՛մ ու գամ (կը հեռանայ դէպի կտուրին յետնակողմը: Ֆարան կը նայի ետեւը բազուկները պարապ կարկառուն օդին մէջ):

8.

ՖԱՐԱՆ.— (Անհամբեր) Լուսինն է վար իջեր, երգի պէս ժուռ կուգայ իմ գլխուս վրայ, բե՛ր ոտքերդ, դի՛ր սրտիս վրայ, եա՛ր, ոտքիդ դպած տեղը կրակի պէս վարդեր բացուին, կակաչներ վառին: (Կ'արտասանէ):

Եարս է կանչեր գիշերանց,
— Աստուծոյ ձայնն է ինձ հասեր,
Սիրտս է երուեր գիշերանց,
— Դող մը հոգիս է կպե՛ր:
(Լռութիւն):

9.

ԶԱՅՆԻԿ.— (Ետ կուգայ արագ բայց գգոյշ քայլերով, շորերը կէս մը համուած են) Ֆարա՛ն, տա-

կալին վստահ չեմ թէ բոլորը քնա՞ծ են: Ես Հիմա երթամ, շուտով կուգամ:

ՖԱՐԱՆ.— (Կ'ուզէ համբուրել, բայց Զայնիկը մեղմ նազանքով մը քոյլ չի տար):

ԶԱՅՆԻԿ.— Ես կ'երթամ Հիմա, քիչ մը պառկիմ, ո՛վ դիտէ, կեսրոջս խօսքերը բոլորովին ջուրը կարելի չէ նետել, թերեւս կը հսկեն (նարէն կը շտկուի, բայց կ'իջնայ Ֆարանի խօսքին վրայ):

ՖԱՐԱՆ.— Կեսուրդ բաւական բան կուսեր է:

ԶԱՅՆԻԿ.— Ես նորէն կուգամ (կ'երթայ: Կը տեսնուի որ անկա կ'երթայ եւ կը մտնէ անկողին):

10

ՖԱՐԱՆ.— (Լռութենէ մը յետոյ) Եթէ պիտի դաս, եկո՛ւր, մա՛հ, դեղեցի՛կ, խորո՛ւնկ գիշեր է, ես պիտի ուզէի մեռնիլ այս գիշեր: Այս կապոյտին եւ այս լուսնին տակ աչքերս կը դոցեմ՝ բաւական է, որ իմ եարէս մազ մը, մազ մը ինչայ իմ սրտիս վրայ:

(Լռութիւն):

Աշուղ եմ, կը սիրեմ, կը սիրեմ ու կը մեռնիմ: Ինձ երգ պէտք է, ես երգ ունիմ, ինձ սէր պէտք է, սէր ունիմ, ինձ եար պէտք է՝ եար ունիմ, ինձ հանգիստ պէտք է՝ մահ ունիմ: Հէ՛յ աշխարհք, դարձո՛ւն աշխարհք, ծաղիկներդ մի՛ չորցնէր, աղբիւրներդ մի՛ ցամքեցնէր, սիրտդ պարապ մի՛ թողուր, լեցո՛ւր, լեցո՛ւր, երգով լեցուր, սիրուններով լեցո՛ւր, վարդերով ու շողերով լեցո՛ւր: Հէ՛յ աշխարհք, դարձո՛ւն աշխարհք, գո՛վ ես, հո՛վ ես, ծո՛վ ես, ես քու հողիդ ու ջուրիդ պէս եմ, սիրտ ունիմ՝ սէր կ'ուզեմ, եա՛ր կ'ուզեմ:

(Լռութիւն):

11

ՁԱՅՆԻԿ.— (Կ'ելլէ անկողնէն, կը նայի չորս կողմը, կը կորսուի, դարձեալ կը յայտնուի եւ կուգայ դէպի Ֆարամ): Բոլորը քներ են, արթուն մարդ չիկայ:

ՖԱՐԱՄ.— Աշխարհքն է քներ, Ձայնի՛կ, մինակ իմ ու քու սրտերն են արթուն: Ծանր է աշխարհքին քունը, եա՛ր, միայն զարուններն են արթուն:

ՁԱՅՆԻԿ.— (Թեւերը կ'երկարէ Ֆարամի վզին, Ֆարամ կը համբուրէ երկար կէս գրկած): Ես գիտեմ, Ֆարա՛ն, ասոր վերջը գէշ է, բայց ի՞նչ ընեմ, սիրտս դադար չունի: Մօրկանս պատմութիւնը չէի գիտեր, կ'երեւի ես ալ այդպէս պիտի մեռնիմ:

ՖԱՐԱՄ.— Սիրողը չի մեռնիր, եա՛ր, սիրողին համար տակաւին մահ չէ եղեր: Ես շատ եմ կարգացեր, սիրողները չեն մեռեր, սիրողները զաղտնի կ'ապրին մարդոց սրտերուն մէջ, ո՛վ դիտէ, Ձայնի՛կ, քանի՛ քանի՛ սիրողներ իմ սրտիս մէջը կ'երգեն այս դիշեր, ո՛վ դիտէ, քանի՛ քանի՛ սիրուններ այս դիշեր եկան ու քու ծոցդ մտան: Աղու՛րս, քու աչքերուդ մէջ հազարաւոր ուրիշ աչքեր ինձ կը նային, չըրթունքներդ արեւէն ալ տաք են, միթէ՞ մէկի մը չըրթունքները կարող են այդքան տաք ըլլալ (կը համբուրէ):

ՁԱՅՆԻԿ.— Ֆարա՛ն, մօրմէս աւելի վատ մահ ալ ունենամ՝ ետիս չեմ դառնար ու նայիր, ասկէց ետքը աշխարհքն ի՞նչ ընեմ, մարդիկն ի՞նչ ընեմ, մինակ քու կեանքդ վտանգի տակ չըլլայ իմ պատհառով, Ֆարա՛ն, ես ասկէց կը վախնամ:

ՖԱՐԱՄ.— Վտանգի մասին մի՛ մտածեր, Ձայնի՛կ, ես չեմ մեռնիր, ես նոյնիսկ չեմ ծերանար, ե-

թէ միայն քեզ ստեղծող Աստուածը ինձ չի նախանձի, մարդոց սուրը չի կրնար իմ սէրը կտրել:

ՁԱՅՆԻԿ.— Ֆարա՛ն, Ֆարա՛ն, արեւիդ մատաղ, Ֆարա՛ն, ես այդ մարդուն ծոցը ա՛լ չեմ մտնար:

ՖԱՐԱՄ.— Եկո՛ւր, քեզ իմ տունը տանեմ, եկե՛ղեցի՛ն օրէնքը ես շատունց եմ խախտեր...

ՁԱՅՆԻԿ.— Չէ, Ֆարա՛ն, այդպէս բան չըլլար, այդ բանը մեր մահը ըսել է:

ՖԱՐԱՄ.— Ես ըսի քեզի, որ մենք չենք մեռնիր, Ձայնի՛կ:

ՁԱՅՆԻԿ.— (վարանում, զգուշութեամբ շարժումներ) Ես դարձեալ երթամ, ներսը նայիմ ու դամ (կ'երթայ Ֆարամը համբուրել յետոյ, լուրժիւն):

12

ՖԱՐԱՄ.— Սիրելու համար այս աշխարհքը պզտիկ է, սիրելու համար այս գիշերը շատ կարճ է: (Լուրժիւն):

13

ՁԱՅՆԻԿ.— (Ետ կուգայ արագ քայլերով, կը ծոխ վար) Ֆարա՛ն, արթուն մարդ չիկայ:

ՖԱՐԱՄ.— Ձայնի՛կ, (կը գրկէ):

ՁԱՅՆԻԿ.— Իմ մարդէս վախ չիկայ, կեսո՛ւրս կրնայ արթուն ըլլալ, նա ալ կը քնանայ, ներս չմըտայ, բայց գիտեմ: (Լուրժիւն յետոյ) Ֆարա՛ն, ա՛լ մի՛ կենար, գնա՛, վաղը գիշեր նորէ՛ն եկուր:

ՖԱՐԱՄ.— Ո՛չ, Ձայնի՛կ, ո՛չ, ես այստեղ պիտի մնամ մինչեւ առաւօտ, եթէ կ'ուզես դուն գնա՛ եւ քնացիր:

ՁԱՅՆԻԿ.— Մինչեւ դուն չերթաս՝ ես անկողին չեմ մտնիր:

ՖԱՐԱՆ.— Ինչպէ՛ս երթամ, ինչպէ՛ս հեռանամ, եա՛ր, քեզմէ ի՛նչպէս հեռանամ: Մինչեւ հիմա ես կը հաւատայի, որ սիրեր եմ, շատ եմ սիրեր, բայց հիմա նոր եմ սկսեր սիրել, Ձայնի՛կ, նո՛ր եմ սկսեր սիրել, նո՛ր:

ՁԱՅՆԻԿ.— Ես չէի գիտեր թէ տղամարդը այսօր քան անուշ է, (կը համբուրէ երկար) ես չէի գիտեր թէ մարդուն ծոցէն դուրս ելլալն ալ այսօր անուշ ու չարքա է:

ՖԱՐԱՆ.— Աշխարհքի սխալներն են քաղցը, եա՛ր, օրէնքներէն դուրս եղած բաներն են, որ մեղրի մէջ թաթխուեր ու դուրս են ելեր: Միտքդ բեր, Ձայնի՛կ, այն բոլոր բաները որոնք արգելուած են մարդոց օրէնքով, միտքդ բեր այն բոլոր բաները, որ ստիպուած ես ծածկել ուրիշներէն: Անո՛ւշ են, քա՛ղցը են, մեղր են բոլո՛րը, բոլո՛րը:

ՁԱՅՆԻԿ.— Փարա՛ն, խաղ ըսող Փարա՛ն, ինձ սիրող Փարա՛ն... (կը փաթաթուի Փարանի վզին):

ՖԱՐԱՆ.— Նայիր որ սրտիդ ուղածէն ետ չի մնաս, այդ բանը Աստուած կ'արձանագրէ իբրեւ մեղք եւ քեզ կը դատէ իբրեւ կեղծաւոր: Որ սիրողդ կ'ուզէ սիրել, մի խեղդեր սրտիդ ձայնը, Ձայնի՛կ, ատիկա է մեծ մեղքը: (Փօքիկ, գիշերային շորերով, կամաց մը կ'երեսի կտուրին մերձակաղմը, անոր երեսալը կը նշմարուի դանդաղ, բայց Փարան եւ Ձայնիկ չեն նշմարեր եւ կը շարունակեն իրենց զեղումները): Սիրէ՛, աղուո՛րս, սիրէ՛, իմ չի սիրելուս համար եմ միայն զղջացեր (կը համբուրէ):

14

ՓՕՔԻԿ.— (Ձեռներով կ'ապրակէ գլխուն եւ աչքերը կը յատէ երկնքին):

ՁԱՅՆԻԿ.— Կը սիրեմ, Փարա՛ն, կը սիրեմ, ես Փարանը կը սիրեմ:

ՖԱՐԱՆ.— Ո՞վ կ'ուզես սիրէ, սրտո՛վդ սիրէ, եկեղեցիով մի՛ սիրեր:

15

ԵՂՍԻԿ.— (Գիշերային շորերով կ'երեսի իր ամուսնին ետեւ եւ կամացուկ ետ կը քաշէ Փօքիկը: Կը կորսուին):

16

ՁԱՅՆԻԿ.— (Յանկարծակի կը ցնցուի) Փարա՛ն, մարդ կուզայ:

ՖԱՐԱՆ.— Մի՛ վախնար (երկուքն ալ կը նային փողոցի աջ կողմը):

17

ՎԱՐԴՈ.— (Ներս կը մտնէ աջ կողմէն, գլխուն շալը կը նետէ մէկ կողմ):

ՖԱՐԱՆ.— Վարդօն է: Ինչո՞ւ եկար:

ՎԱՐԴՈ.— Ի՞նչ չի դամ: Հերիք չէ՞ այսօր ան մնաս այստեղ: Այնպէս պիտի ընես, որ բոլորն ալ նշմարեն: Իրիկունը տէրտէրը նորէն տեսաւ, ահաւաները կոծտեց ինձի, գեղն ամբողջ գիտէ որ ես Ձայնիկի հետ խօսեր եմ: Մի՛ կենար այստեղ, դնա՛ տուն: Հարսնո՛ւկ, դո՛ւն ալ դնա ու պառկէ՛:

ՁԱՅՆԻԿ.— Ես ըսի Փարանին, մօտիկ չըրաւ: Վարդօն չիտակ է, Փարան, դնա՛, բան մը կը պատահի:

ՖԱՐԱՆ.— Վարդօ՛, քու դործդ վերջացեր է, դնա՛ քու բանիդ: Գնա՛, քաղէ՛ բոլոր արտերս:

ՎԱՐԴՕ.— Մի՛ բարկանար, Ֆարա՛ն, ես ի՛մ բանին կ'երթամ, դուն ալ քո՛ւ բանիդ գնա՛ :

ՖԱՐԱՆ.— Մի՛ արգելք ըլլար ինձ, Վարդօ՛, չեմ ուզեր խաթերդ կոտրել, ի սէր Աստուծոյ, երկար մի՛ ընէր :

ՎԱՐԴՕ.— Ես կ'երթամ, Ֆարա՛ն, ես կ'երթամ, միայն ես քու մասիդ կը մտածեմ :

ՖԱՐԱՆ.— Իմ մասին մի՛ մտածէր, ե՛ս չեմ մտածէր իմ մասին :

ՎԱՐԴՕ.— Մեղքը վզիդ : Քնացեր էի, յանկարծ մէկը կարծես արթնցուց եւ ըսաւ, գնա՛, Ֆարանը տես : Գացի տունը, հարսները ըսին, որ տակաւին չես եկեր, վազեցի եկայ : Փա՛ռք Աստուծոյ, բան մը չէ պատահեր : Ես կ'երթամ (կ'երթայ, բայց տակաւին դուրս չելածի, կը դառնայ եւ Ձայնիկիմ ուզդելով իր խօսքը) Հարսնո՛ւկ, դուն Ֆարանին մըտիկ մ'ընէր, գնա՛ ու տեղդ պառկէ՛, Ֆարանը ինքզինք կորսնցուցեր է (կ'ելլէ դուրս) :

18

ՖԱՐԱՆ.— (Ետեւէն ձեռքով հեգնական մշան կ'ընէ) :

ՁԱՅՆԻԿ.— Ֆարա՛ն, հոգիիդ մեռնիմ, ես քեզի դուրպան, Ֆարա՛ն, Վարդօն չիտակ է, հերիք է, ես երթամ, պառկիմ, դուն ալ տունդ գնա՛ :

ՖԱՐԱՆ.— Եթէ կ'ուզես երթալ, ես չեմ բռնէր քու ձեռքդ, եա՛ր, միայն մի՛ հրամայէր իմ սրտին, թող որ ի՛նչ կ'ուզէ՛ ընէ : Իմ սիրտս իրեն համար ինք հաշիւ պիտի տայ :

ՁԱՅՆԻԿ.— Դուն որ՛ չերթաս՝ ես այս ցուիքէն չեմ հեռանար : (Լռութիւն) Նորէն երթամ չորս

կողմը նայիմ : (Կը հեռանայ, մինչեւ Կ՝ հասնի կտուրի ներքնակովը եւ յանկարծ ահաբեկած կ'արձակէ սուր ճիչ) :

19

ՓՕԹԻԿ.— (Կը յայտնուի կտուրի ներքնակովը) Անգգա՛մ քեզի, դուն էի՛ր պակաս մեր անունը արտաստորող :

ՁԱՅՆԻԿ.— Ոտքդ սլաքնեմ՝ մի՛ պոռար, ե՛ս սխալեցայ, ես եմ մեղաւորը :

ՓՕԹԻԿ.— (Կը յարձակի վրան եւ քեւէն բռնելով կը քաշէ կը հրէ դէպի պատէն ներս) : Նե՛րս կորսուիր, մեղքի արմատ, իժի՛ ծնունդ : (Կը մօտենայ ցուիքին) :

ՖԱՐԱՆ.— Մի՛ դաչիր այդ ծաղիկին, հեռո՛ւ կեցիր, հէ՛յ, հեռու, դուն ես իժի ծնունդը :

20

ԵՂՍԻԿ.— (Կ'ելլէ դուրս) Վա՛յ իմ գլխուն, այս ի՛նչ ձիւն էր եկաւ իմ գլխուս, իրիկունը խրատեցի, գլխուս դալիքը դիտէի : (Կ՝ վազէ բռնելու Փօթիկը, բայց անիկա կը ցատկէ վար եւ կը բռնէ Ֆարանը) :

ՓՕԹԻԿ.— Հերի՛ք եղաւ քու ըրածներդ, Աչո՛ւղ, դուն որ իմ տունը ոտք կոխեցիր, կեանքիդ վերջն է :

ԵՂՍԻԿ.— Քա Մակա՛ր, արթնցի՛ր, (Կը քաշէ վերմակը) արթնցի՛ր, տե՛ս, ի՛նչ է եկեր մեր գլխուն :

ՖԱՐԱՆ.— Ես քու տունդ ոտք չեմ կոխէր, աշխարհքն ամբողջ քեզի չի պատկանիր :

21

(Արդէն կամաց կամաց դրացի տանիքներէն մարդիկ արթնցեր են եւ հաւաքուած են եւ կը դիտեն. իրարանցման մէջ են, կը խօսին, մէկ քանի տղամարդիկ վար կը ցատկեն եւ կը մօտեցան Ֆարանին եւ փոթիկին):

ՓՕԹԻԿ.— Իմ նամուսիս վրայ ոտք չես դրեր, քու կեանքիդ վերջն է, Աշո՛ւղ, իմ հարսն ուրիշներու լիբը հարսները չի կարծես ու սողնդ տանես, փոթիկը չէ մեռեր:

22

ՄԱԿԱՐ.— (Կ'արթննայ, բայց տակաւին աչքերը քնաթաթախ են, կը կոտրտուի) Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է եղեր որ...:

ԵՂՍԻԿ.— Մակար, տղա՛ս, խեղդէ գլուխդ բեր, ցատկէ՛ մէկ մը, հարսը ուրիշին հետ է:

ՄԱԿԱՐ.— Հարսը ուրիշին հետ է, (ոտքի կը կանգնի) հարսը ծոցս չէ՞ր:

ԵՂՍԻԿ.— Չէ, քնացեր մնացեր ես, ծոցէ՛դ ելեր, դացեր աշուղին հետ կը պաշպուէր, հայրդ բռնեց:

ՖԱՐԱՆ.— Թո՛ղ օձիկս, ես քեզի պէս չատերն եմ տեսեր, դուն իմ սրտիս վրայ չղթաներ չես կրնար դնել, թո՛ղ օձիկս:

ՓՕԹԻԿ.— Եկէ՛ք, եկէ՛ք, թո՛ղ բոլոր դիւղը հաւաքուի այս տեղ, պշուղը իմ նամուսս է պղծեր, ես աշուղը պիտի սպաննեմ, եկէ՛ք, եկէ՛ք:

ՋԱՅՆԻԿ.— (Կը վազէ դուրս) Ինձ սպաննեցէ՛ք, ես եմ մեղաւորը, աշուղը յանցանք չունի, ես եմ մեղաւորը:

ՄԱԿԱՐ.— Ներս անցի՛ր, շուն քեզի, (կը յարձակի վրան) հիմա հոգիդ կը հանեմ: (Կը հրէ, կը ագէ ներս):

ՖԱՐԱՆ.— Թո՛ղ օձիկս, կ'ըսեմ, (կը զարնէ փոթիկին):

ՓՕԹԻԿ.— Բոլորդ տեսէ՛ք, Աստուած ալ թո՛ղ տեսնէ, մարդիկն ալ, աչքովս տեսեր եմ, եթէ մեղք մը կայ, իմ վզիս թող ըլլայ (կը քաշէ դանակը):

ԴՐԱՅԻ ՄԸ.— Սպասէ՛, փոթի՛կ, գեղի մեծերը թող դան, դացին տէրտէրը կանչելու, (կը բռնէ փոթիկը, իրարանցում, քաշշուփ):

ՓՕԹԻԿ.— Տէրտէրը գայ ի՞նչ պիտի ընէ:

ՖԱՐԱՆ.— (Կը ջանայ ազատիլ փոթիկի ձեռքէն եւ կ'յաջողի, բայց վրայ կը հասնին փոթիկի ազգականներ):

23

ԱՆՈՆՑՄԷ ՄԷԿԸ.— Գու վերջդ եկեր է, (կը բռնէ Ֆարանը: Ֆարան կը ճգնի ազատիլ):

ՖԱՐԱՆ.— (Սարսափելի բարձր ձայնով) Լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք, աշուղը կ'սպաննեն, աշուղը կ'սպաննեն, լսեցէ՛ք, սիրելուս համար ինձ կ'սպաննեն:

ՓՕԹԻԿ.— (Դանակը կը խօսէ Ֆարանի կուրծքին, Ֆարանը կ'իյնայ):

ՋԱՅՆԻԿ.— (Կը յաջողի փախչիլ եւ կը ցատկէ կտուրէն վար): Ինձ ալ սպաննեցէ՛ք, անաստուածներ, ինձ դռով պատկեցիք, չէի ուզեր, չէի ուզեր:

24

(Փողոց կը մտնեն Վարդօ, Զարիկ եւ Սօնիկ):

ՎԱՐԴՕ.— Ի՞նչ կուզէիք այս մարդէն, ձեր հարսը զսպեցէ՛ք:

Փօթիկ.— (Կ' յարձակի Վարդոյի վրայ) :

ՎԱՐԴՕ.— Տէ', չնութիւնդ իմ վրայ ալ մի' փորձեր :

ԶԱՐԻԿ.— (Կ'իյնայ գետին Գարանի կողքին)

Գարա՛ն, ինձ ալ քու հետդ տար :

ՍՕՆԻԿ.— Գարա՛ն, Գարա՛ն : (Կ'իյնայ վրան) :

ԴՐԱՅԻ ՄԸ.— Սուս կեցէ՛ք, անառակ կիներ, անոր արիւնը ձեր վզին է :

ՎԱՐԴՕ.— Ձեր վզին է, ձե՛ր...

25

Տէ՛ր ՄԱՄԵՐԷ.— (Կը մտնէ փողոց աջ կողմէ, կը դիտէ պահ մը) Վերջը՛, վերջը՛ այս էր քու վախճանը, Աշո՛ւղ, մարդոցմէ դտար, Աստուծո՛մէ ալ կը դռնես :

ԳԱՐԱՆ.— (Որ մինչեւ այդ ատեն հոգեվարքի հռնդիւններ կը հանէ) Աստուծո՛մէ կը գտնեմ ես, Աստուծո՛մ իմ ձեռքերէս կը բռնէ եւ կը տանի իր մօտը (Գարան կ'արտասանէ այս խօսքերը կերկերուն ձայնով, հոգեվարքի մէջ) ես ճակատս կը կրթնցնեմ աստղի մը, ու վերէն, երկինքէն ձեզ կը նայիմ, Տէ՛ր Հա՛յր, քու ու քու Ժողովուրդիդ վրայ : Դանակ խրեցին իմ սրտիս մէջ, բայց նոր վարդեր կը բացուին, նո՛ր, նո՛ր վարդեր, վա՛յ ձեզի, տակաւին չատ կոկոններ կան բացուելիք իմ սրտիս մէջ : Սօնի՛կ, Զարի՛կ, մատա՛ղ ձեր ոտքերու հողին, մատա՛ղ ձեր աչքերու լոյսին, ներեցէ՛ք ինձ, որ ուրիշը սիրեցի, մէկը հազար արժէ, հազարը մէկ չարժէ : Զայնի՛կ, ես երջանիմ եմ, որ քեզի համար կը մեռնիմ : Հէ՛յ աշխարհք, հէ՛յ դարուն, իմ չունչս ձեզի, իմ հովերս ձեզի : Տէ՛ր Հա՛յր, ինձ մարդիկ

սպաննեցին, քեզ ալ Աստուծո՛մ պիտի սպաննէ : (Տէ՛ր Մամբրէն կը ցնցուի եւ իրեն հետ միւսները) Իմ վրայ աղօթք չի կարդաս, աղօթք երբեք մի՛ կարդար, գնա՛ դաշտը, ծաղիկներ քաղէ՛ ու լա՛ց, լա՛ց քու սրտիդ վրայ, լա՛ց քու չոր ու ցամաք կեանքիդ վրայ : Ես սիրեցի, չատ սիրեցի, բայց քիչ սիրեցի :

Ես սիրեցի երգով, շողփով

Էն սիրուններն այս գեղին

Ես սիրեցի կրակ սրտով

Աստուծոյ մա՛տով ու խօ՛սքով :

Զայնի՛կ, Զայնի՛կ, քու հոգիդ... (Կը մեռնի) :

(Սօնիկ, Զարիկ, Զայնիկ կուլան) :

ՎԱՐԴՕ.— Աստուծոյ կրակը իջնայ բոլորիդ վրայ, Աստուծոյ կրակը :

(Վարագոյր)

(ՎԵՐՋ)

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0423522

31337

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ ԵՆ ԵՒ
ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ

1. Առաջին մէջ (Բերք-ուածներ)
2. Յաւերժութիւն (Ողբերգութիւն)
3. Տօնօն (Վէպ)
4. Պատմութիւններ (Ա. շարք)
5. Պատմութիւններ (Բ. շարք)
6. Արձակ երգեր
7. Արձակ էջեր

